

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΙΕ'

ΣΑΒΒΑΤΟΝ 24 ΙΟΥΛΙΟΥ 1937

ΑΡΙΘ 28-29

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΘΗΝΩΝ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

Ο ΜΕΓΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΑΥΤΟΥ ΕΙΣ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΝ

(ΕΠΙ ΤΗ ΙΣΤ' ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΙ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΑΥΤΟΥ)

'Ο Κωνσταντίνος καὶ οἱ τελευταῖοι κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ διωγμοί.

Τῆ 21 Μαΐου τοῦ διανυομένου ἔτους 1937 συνέπεσεν ἡ ἐπέτειος τῆς δεκάτης ἕκτης ἑκατονταετηρίδος τοῦ θανάτου τοῦ Μ Κωνσταντίνου, ἐπὶ τῆ εὐκαιρίᾳ δὲ ταύτῃ ἀνασκοποῦμεν ἐνταῦθα γενικῶς τὸ ζήτημα τῆς ἐπιστροφῆς αὐτοῦ εἰς τὸν Χριστιανισμὸν καὶ τὴν καθόλου θρησκευτικὴν αὐτοῦ πολιτικὴν.

Ὁ Κωνσταντίνος ἐγεννήθη τῆ 27 Φεβρουαρίου πιθανῶς τοῦ 288 ἐν Ναισσοῦ τῆς ἄνω Μοισίας (νῦν Niss τῆς Νοτιοσλαβίας)¹, ἐνθα συνέπεσε νὰ εὐρίσκηται ἐστρατοπεδευμένος ὁ πατὴρ αὐτοῦ Φλάβιος, Βαλέριος, Κωνσταντίνος, ὁ ἐπονομαζόμενος Χλωρός. Οὗτος κατήγετο ἐκ περιφανοῦς ρωμαϊκῆς οἰκογενείας, ἀλλ' ἦ ἐνάρετος μήτηρ του Κωνσταντῖνα Φλαβία Ἑλένη προήρχετο ἐν τῶν κατωτέρων τάξεων. Ὑπῆρτε δὲ ἐν πανδοχείῳ τινί, ὅτε ὁ Κωνσταντίνος ἐγνώρισεν καὶ προσέλαβεν αὐτήν. Ὁ Κωνσταντίνος ἔφερε τὰ ὀνόματα Γάιος, Φλάβιος, Βαλέριος, Αὐρήλιος, Κλαύδιος, Κωνσταντίνος, ἦτο δὲ πεπροικισμένος διὰ πλουσίων πνευματικῶν καὶ σωματικῶν χαρισμάτων, ὑψηλὸς καὶ μεγαλοπρεπῆς τὸ ἀνάστημα, ρωμαλέος καὶ γενναϊόφρων. Λέγεται ὅτι ἐξῆλθε νικητῆς ἐκ πάλης πρὸς λέοντα. Ἐν τοῖς πολέμοις καὶ κατὰ τὰς μάχας διεκρίνετο διὰ τὴν μεγάλην τόλμην καὶ τὴν ὀρμητικότητα αὐτοῦ, ὑπῆρξε δὲ πάντοτε ἀγαπητὸς εἰς τὸν στρατόν. Περιγράφων αὐτὸν κατὰ τὴν νεαρὰν ἡλικίαν ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἱστορικὸς Εὐσέβιος ἐσημείωσε «Σώματος μὲν γὰρ εἰς κάλλους ὦραν, μεγέθους τε ἡλικίας οὐδ' ἦν αὐτῷ παραβαλεῖν ἕτερον, ρώμη δὲ ἰσχύος τοσοῦτον ἐπλεονέκτει τοὺς ὀμήλικας ὡς καὶ φοβερόν αὐτοῖς εἶναι, ταῖς δὲ κατὰ ψυχὴν ἀρεταῖς μᾶλλον ἢ τοῖς κατὰ τὸ σῶμα πλεονεκτήμασιν ἐνηδρύνετο, σωφροσύνη πρώ-

τιστα τὴν ψυχὴν κοσμοῦμενος κάπειτα παιδεύσει λόγων φρονήσει τε ἐμφύτῳ καὶ τῇ θεοδότῳ σοφίᾳ διαφερόντως ἐκπρέπων»¹. Ὅποιος παιδεύσεως ἔτυχεν ὁ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ

1. *Εὐσεβίου*, Βίος Κωνσταντίνου, Α, 19. Βραδύτερον δὲ *Εὐσέβιος*, Βίος Κωνσταντίνου Γ, 10 (Πατρ. Migne ἑλλ. τ. 20) περιγράφων τὸν Κωνσταντῖνον κατὰ τὴν ἐμφάνισίν του εἰς τὴν Α' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον ἐσημείωσεν «Αὐτὸς δὲ λοιπὸν διέδαινε μέσος οἶος θεοῦ τις οὐράνιος ἄγγελος, λαμπρὰν μὲν ὡς περ φωτὸς μαρμαρυγὰς ἐξαστράπτων περιβολὴν, ἀλουργίδος πυρωποῖς κατακαμπόμενος ἀκτίσι, χρυσοῦ τε καὶ λίθων πολυτελῶν διαυγέσι φέγγεσι κοσμοῦμενος· ταῦτα μὲν ἀμφὶ τὸ σῶμα· τὴν δὲ ψυχὴν θεοῦ φῶσφ καὶ εὐλαβείᾳ βῆλος ἦν κατακαλωπισμένος· ὑπέφαινον δὲ καὶ ταῦτα ὀφθαλμοὶ κάτω νεύοντες, ἐρύθημα προσώπου, περιπάτου κινήσεις τὸ τ' ἄλλο εἶδος, τὸ μέγεθός τε ὑπερβάλλον μὲν τοὺς ἀμφ' αὐτὸν ἄπαντας, τῷ τε κάλλει τῆς ὥρας καὶ τῷ μεγαλοπρεπεῖ τῆς σώματος εὐπρεπείας, ἀλκῇ τε ρώμης ἀμάχου...».

1. Ἀσφαλῆ δεδομένα περὶ τοῦ ἔτους τῆς γεννήσεως τοῦ Κωνσταντίνου δὲν ὑπάρχουσιν, ἀλλὰ φαίνεται μᾶλλον ὅτι τὸ ἔτος 288 συνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὡς ἀκριβέστερον; Πρβλ. E. Gerland, Konstantin der Grosse in Geschichte und Sage. (Texte und Forschungen zur Byzantinisch-Neugriechischen Philologie. Herausg. von Prof. Dr Nicos Bees (Βῆγς) No 23) Athen 1937, σ. 54.5. Πρβλ. αὐτόθι τὴν μέχρι τοῦ 1930 βιβλιογραφίαν περὶ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου.

Κωνσταντῖνος δὲν εἶναι γνωστόν. Ἐκ τοῦ Εὐσεβίου μαγθάνομεν ὅτι ἐκτός τῆς λατινικῆς ἐγένωσκε καλῶς καὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν¹, ἐκ νεαρᾶς δὲ ἡλικίας ἐπεδόθη εἰς τὰ στρατιωτικά, ἐγκαίρως διακριθεὶς. Τὴν ἐφηβικὴν δὲ αὐτοῦ ἡλικίαν διήγνησεν ὁ Κωνσταντῖνος ἐν μέσῳ τῶν μεγάλων γεγονότων τῆς τελευταίας καὶ χριστιανικῆς πάλης μεταξὺ τοῦ Ἑθνισμοῦ καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ, εἰς ἣν ἐμελλε νὰ θέσῃ τέρμα.

Ἡ χρονικὴ περίοδος τῆς Ἱστορίας τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπὸ τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου τοῦ Ἀρχιδιάκονου Στεφάνου μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Μ. Κωνσταντίνου εἰς τὸν Χριστιανισμὸν καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδόσεως τοῦ Διατάγματος ἐν Μεδιολάνοις (313) ὑπῆρξε περίοδος διωγμῶν κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ, καθ' ἣν οἱ ἐθνικοὶ ἀδιαλείπτως σχεδὸν ἐν διαρκείᾳ τριῶν αἰώνων κατεδίωκον τοὺς ὁπαδοὺς τῆς νέας θρησκείας, ὡς ἀνθρώπους ὁμολογούντας θρησκείαν ἐντελῶς διάφορον πρὸς τὰς γνωστὰς θρησκείας τοῦ Ἑθνισμοῦ, καὶ ἀποβλέποντας ἐντελῶς κατὰ διάφορον τρόπον πρὸς τὴν προσωπικὴν, τὴν οἰκογενειακὴν, τὴν κοινωνικὴν ζωὴν. Οἱ ἐθνικοὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσωσι τὴν θρησκείαν τῶν χριστιανῶν στερουμένην εἰδώλων, ἀγαλμάτων, ναῶν, θυσιῶν ζώων, ἐξενίζοντο δ' ἐκ τῆς καθόλου ἠθικῆς διαγωγῆς τῶν χριστιανῶν ὡς ἀνθρώπων ξένων πρὸς τὸν κόσμον τοῦτον, ἀποφευγόντων τὰς διασκεδάσεις καὶ ἀπολαύσεις τῶν ἄλλων ἀνθρώπων καὶ τὰς κοσμικὰς ἐν γένει ἐνασχολήσεις, παραδιδόμενων εἰς διαρκεῖς προσευχὰς. Μὴ ἐννοοῦντες οἱ ἐθνικοὶ τὰς ἐσωτερικὰς τῶν χριστιανῶν διαθέσεις καὶ παρεξηγοῦντες τὰς μυστικὰς τῶν συναθροίσεις ἐν καιρῷ νυκτὸς εἰς κατακόμβας καὶ εἰς δυσπρόσιτα μέρη, ὑπώπτευσον μᾶλλον αὐτοὺς ὡς ἐγκληματοῦντας καὶ ὡς συνωμοτοῦντας κατὰ τῆς κοινωνίας καὶ κατὰ τοῦ Κράτους. Ὅθεν σκληρῶς κατεδίωξαν αὐτοὺς ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ διωγμοὶ προήρχοντο ἐκ τοῦ φανατικοῦ ὄχλου, ἀλλ' ὕστερον αὐτὸ τὸ Ρωμαϊκὸν Κράτος ἀνέλαβε τὴν ἐξόντωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, μεταβληθὲν εἰς ἀπεράντων σφαγῶν. Οἱ ὁπαδοὶ τῆς νέας θρησκείας παρέδιδοντο εἰς βασάνους, ἐρρίπτοντο εἰς τὰ ἄγρια θηρία καὶ ἐσπαρτίσσαντο ὑπὸ τὰ ὄμματα τοῦ αἰμοχαροῦς ὄχλου, ἐκαίοντο ζῶντες ἐπὶ τῆς πυρᾶς, κατεδασανίζοντο ποικιλοτρόπως ἔν' ἀρηθῶσι τὰς θρησκευτικὰς τῶν πεποιθήσεις. Ἡ ἐπίσημος Ρωμαϊκὴ Πολιτεία ἐπετέλει ἔργον δημίου, ἡσχολεῖτο περὶ τρωπῶδεις ἐπινοήσεις βασανιστηρίων πρὸς ὕδριν τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος καὶ ὑποδούλων τῆς συνειδήσεως. Οἱ Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες ἠγωνίζοντο νὰ καταπνίξωσι τὸν Χριστιανισμὸν ἐν τῷ αἵματι τῶν μαρτύρων. Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν ἐπεκράτουν αἱ παραδόσεις τῶν ἀρίστων αὐτοκρατόρων τῆς Ρώμης Αὐγού-

στου, Τραϊανοῦ καὶ Ἀδριανοῦ, οἱ χριστιανοὶ κατεδίωκοντο μᾶλλον ὡς ἄτομα καὶ οὕτως εἶπειν ἐπεισοδικῶς, ἀλλ' ὅταν κατέλαβον τὴν αὐτοκρατορικὴν Ἀρχὴν ἄνθρωποι ἐκ τῶν κατωτάτων τάξεων, ἐνίοτε δὲ καὶ βάρβαροι, οἱ διωγμοὶ κατὰ τῶν χριστιανῶν προσέλαβον γενικὸν καὶ συστηματικὸν χαρακτήρα. Δὲν κατεδίωκοντο πλέον οἱ χριστιανοὶ ὡς μεμονωμένα ἄτομα, ἀλλὰ καταδίωκετο αὐτὴ ἡ χριστιανικὴ θρησκεία, ἅτε θεωρουμένη ὡς αἰτία τῶν συμφορῶν τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους, κατεδίωκετο ἡ χριστιανικὴ Ἐκκλησία ὡς ἐπικίνδυνος διὰ τὸ Κράτος δύναμις, ὡς ἀποτρέπουσα τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἐπισήμου θρησκείας καὶ προκαλοῦσα τὴν ὀργὴν τῶν θεῶν¹. Διὰ διαταγμάτων τοῦ αὐτοκράτορος Δεκίου (249—51) ἤρξατο ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ γ' αἰῶνος ὁ γενικὸς διωγμὸς κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κράτους καὶ διὰ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων. Ἐν ἐκάστη πόλει ἰδρύονται εἰδικαὶ Ἐπιτροπαί, ἐνώπιον τῶν ὁποίων οἱ χριστιανοὶ καθ' ὄρισμένην ἡμέραν ὤφειλον νὰ προσφέρωσιν εἰς τοὺς θεοὺς θυσίαν, ἀρνούμενοι τὸν Χριστιανισμὸν. Ἡ δοκιμασία τῶν ὁπαδῶν τῆς νέας θρησκείας ὑπῆρξε μεγίστη, ἀλλ' ὑπέστησαν αὐτὴν μεθ' ὑπομονῆς ἀδαμάστου καὶ ἱεροῦ ἐνθουσιασμοῦ, χειμαρρωδῶς δ' ἔρρευσε τὸ μαρτυρικὸν αἷμα τῶν χριστιανῶν καθ' ἅπαν τὸ Κράτος.

Φρικτώτερος ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος διωγμὸς, διεξαχθεὶς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Διοκλητιανοῦ καὶ τῶν συναρχόντων του, καθ' ὃν χρόνον τὸ τέως πανίσχυρον Ρωμαϊκὸν Κράτος διέτρεχε τοὺς ἐσχάτους τῶν κινδύνων. Βάρβαροι λαοί, διασπῶντες τὰ σιδηρὰ τεῖχη τῶν ρωμαϊκῶν λεγεῶνων, εἰσῆλθον εἰς αὐτὸ ἀπανταχόθεν. Πρὸ πολλοῦ, ἄλλως τε, εἶχον ἐξαφανισθεῖ αἱ πολεμικαὶ ἀρεταὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ, ἐσωτερικῶς δὲ τὸ Κράτος ἐλυμαίνετο ἢ ἀναρχία καὶ ἐπετάχυνε τὴν ἀφυκτον καταστροφὴν ὁ ἐμφύλιος σπαραγμὸς.

Ὁ αὐτοκράτωρ Διοκλητιανὸς (284—305) συστηματικῶς εἰργάσθη πρὸς ἀνόρθωσιν τοῦ Κράτους, πρὸς τοὺς ἄλλους δὲ ἀντὶ τῆς μοναρχίας καθώρισεν νέον σύστημα διοικήσεως ὑπὸ δύο Αὐγούστους καὶ δύο Καίσαρας. Εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς τετραρχίας ὠρμήθη ἐκ τῆς σκέψεως ὅτι διὰ τὴν ἀπόκρουσιν τῶν ἀπανταχόθεν εἰσβαλόντων εἰς τὸ Κράτος βαρβάρων λαῶν καὶ διὰ τὴν καταστολὴν τῆς ἐσωτερικῆς ἀναρχίας δὲν ἤρκει εἰς ἄνθρωπος. Ἀποτελεσματικώτερον ἠδύνατο νὰ συνεργασθῶσι τέσσαρες συνάρχοντες, χωρὶς ὅμως νὰ διασπᾶται ἡ ἐνότης τοῦ Κράτους. Καὶ πρῶτον μὲν Αὐγούστον ὤρισεν ἑαυτὸν ὁ Διοκλητιανός, κρατήσας τὸ ἀνατολικὸν τμήμα τοῦ Κράτους, πρωτεύουσαν ἔχον τὴν Νικομήδειαν, διὰ δὲ τὴν διοίκησιν τοῦ δυτικοῦ τμήματος προσέλαβεν ὡς Αὐγούστον τῷ 285 τὸν Μαξιμιανόν, ἐδρεύοντα ἐν Ρώμῃ. Τῷ 292 ὡς δευτὸν τοῦ Μαξιμιανοῦ φέροντα τὸν τίτλον τοῦ Καίσαρος ὤρισεν τὸν Κωνσταντῖνον Χλωρόν, ἀναλαβόντα τὴν διοίκησιν τῶν Ἐπαρχιῶν Γαλλίας, Ἰσπανίας καὶ Βρε-

1. Ὁ Εὐσεβίος, Βίος Κωνσταντίνου, Γ. 12.13, σημειῶσας ὅτι ἐν τῇ Α' Οἰκουμένηκῃ Συνόδῳ ὁ Κωνσταντῖνος ἀπηύθυνε τὸν λόγον πρὸς τοὺς Πατέρας τῆς Συνόδου λατινιστὶ («Ρωμαίᾳ γλώττῃ») ἐν τῇ ἐπισήμῳ γλώσσῃ τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους, προσέθηκεν ὅτι μετὰ τοῦτο καὶ τὰς πρὸς αὐτὸν ἀντιφωνήσεις συνωμίλει μετὰ τῶν Πατέρων ἑλληνιστὶ, «ἐλλήνιζων τῇ φωνῇ, ὅτι: μηδὲ ταύτης ἀμαθῶς εἶχε». Πρὸλ. Ε. Gerland, ἐνθ' ἄν. σ. 76.

1. E. D. Schwartz, Kaiser Constantin und christliche Kirche, Berlin 1913, σ. 41—43. Otto Seeck Geschichte des Untergangs der antike Welt, B, I, Berlin 1895, σ. 55, πρὸλ. F. J. Dölger, Konstantin der Grosse und seine Zeit, Freiburg in B. 1913.

τανίας,¹ ὡς βοηθὸν δὲ ἑαυτοῦ Καίσαρα προσέλαβεν ὁ Διοκλητιανὸς τὸν Γαλέριον. Ὁ υἱὸς τοῦ Κωνσταντίου Χλωροῦ Κωνσταντῖνος ἐκρατήθη ὡς ὄμηρος ἐν τῇ Αὐλῇ τοῦ Διοκλητιανοῦ ἀπὸ τοῦ 293, τῇ ὑποδείξει τοῦ Γαλερίου,² οὕτω δὲ ἄκων ὁ Κωνσταντῖνος ἐγένετο αὐτόπτης μάρτυς τῶν ἐφεξῆς τραγικῶν γεγονότων. Συμμετασχὼν δ' ἐκστρατείας τινὸς τοῦ Διοκλητιανοῦ εἰς Αἴγυπτον διεκρίθη καὶ ἐτιμήθη ὑπ' αὐτοῦ διὰ τοῦ ἀξιωματικῶς tribunus ordinis primi. Ἄλλὰ τὸ σύστημα τοῦτο τῆς τετραρχίας, δι' οὗ ἠλπίζεν ὁ Διοκλητιανὸς νὰ σώσῃ τὸ ἀποσυντιθέμενον Κράτος, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ. Μὴ στηριζόμενον ἐπὶ τῶν παλαιῶν ρωμαϊκῶν παραδόσεων, ἀλλ' ἐπὶ τῶν πραγματικῶν τοῦ Κράτους ἀναγκῶν, ἀναπακρίνετο θεαίως εἰς τὴν ἀντιλήψιν ὅτι τοῦτο δὲν ἦτο πλέον Κράτος Ρωμαϊκὸν οὔτε ἀπὸ πολιτικῆς οὔτε ἀπὸ στρατιωτικῆς ἐπόψεως. Ἡ Ρώμη πρὸ πολλοῦ ἔπαυσεν οὔσα τὸ κέντρον αὐτοῦ, ὁ δὲ Διοκλητιανός, ἐκτιμῶν τὴν ἐξαιρετικὴν δι' αὐτὸ σημασίαν τῶν ἑλληνικῶν Ἀνατολικῶν Ἐπαρχιῶν, ἠδρυνεν ἐν Νικομηδείᾳ. Ἐπ' αὐτοῦ τὸ Κράτος ἤρξατο καθιστάμενον ἄλλο Ἀνατολικόν, καὶ ὡς τοιοῦτον ἐμελλε ν' ἀποδῆ Ἑλληνικόν, διὰ τῆς περαιτέρω συνδρομῆς τῶν περιστάσεων. Θεραπεύων ὁ Διοκλητιανὸς τὴν ἀνάγκην μονίμου καὶ σταθεροῦς αυτοκρατορικῆς ἐξουσίας, ἀναπληρῶν δὲ τὴν ἔλλειψιν κληρονομικῆς δυναστείας, ἐφευρε τὸ διοικητικὸν τῆς τετραρχίας σύστημα καὶ προσέδωκεν ἀνατολικὴν αἴγλην καὶ μεγαλοπρέπειαν εἰς τὴν Αὐλὴν τοῦ πρώτου Αὐγούστου. Τὸ κράτος θὰ ἐκυβερνᾶτο ἀνευ κληρονομικῆς δυναστείας, ἀλλὰ θὰ κατεῖχον τὴν ἀρχὴν ἄκματοι πάντοτε ἄνδρες ἐκ τῶν προτέρων ὄρισμένοι, διότι τοὺς πρώτους Αὐγούστους, μετὰ παρέλευσιν εἰκοσαετίας, θὰ διεδέχοντο οἱ Καίσαρες ὡς Αὐγούστοι, ἐκλέγοντες ἀμέσως ἄλλους Καίσαρας, καὶ οὕτω καθέξῃ. Οὕτω θὰ προσελαμβάνοντο αἱ ἐπονεῖδιτοι ἀπεμολήσεις καὶ διαοπαγαὶ τοῦ ῥωμαϊκοῦ αυτοκρατορικοῦ ἀξιώματος, αἱ αἱματηραὶ συγχρούσεις τῶν ἀνταπειτητῶν αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους, οἱ Καίσαρες θὰ ἐξελέγοντο ἐκ τῶν ἀρίστων τοῦ στρατοῦ ἀξιωματικῶν ἀνευ δικαίωματος κληρονομικῆς διαδοχῆς, προαγόμενοι εἰς Αὐγούστους καὶ παραιτούμενοι μετὰ εἰκοσαετίαν ὑπὲρ τῶν Καισάρων. Οἱ τέσσαρες δὲ συνάρχοντες θὰ διέσωζον τὴν ἐνότητά τοις αυτοκρατορικῆς ἀρχῆς ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ πρώτου Αὐγούστου.

Ἄλλ' ἐπὶ τίνος βάσεως ἐμελλε νὰ στηρίξῃ τὸ πολυδαίδαλον τοῦτο σύστημα ὁ Διοκλητιανός; Ἀνθρώπος ἀπαίδευτος, εἰς τὰ ὑπάτα τῶν ἀξιωματικῶν ἀνεληθὴν διὰ τῆς παντόλμου αὐτοῦ δραστηριότητος, ἦτο δεισιδαίμων ὁ Διοκλητιανὸς μέχρι φανατισμοῦ. Ἐπι-

στευεν ὅτι παρὰ τῶν θεῶν ἔλαβε τὴν ἀρχὴν καὶ ὅτι διετέλει ὑπὸ τὴν ἰδιαιτέραν τοῦ Διὸς προστασίαν, ὅθεν Ἰονίους αὐτεκαλεῖτο καὶ Ἰδρυσ πολλοὺς θεομῶν εἰς τὸν Περσικὸν θεὸν Μίθραν, οὗτινος ἡ λατρεία ἦτο διαδεδομένη ἐν τῷ στρατῷ. Τρέφων ἰδιάζουσιν συμπάθειαν καὶ μέγαν πρὸς τὴν ἐθνικὴν θρησκείαν σεβασμὸν, ταύτην διενόηθη νὰ θέσῃ ὡς βάσιν τῆς ἀνορθώσεως τοῦ κράτους, προφανῶς ἀντιφάσκων πρὸς ἑαυτόν. Διότι μεταβαλὼν τὸν παλαιὸν ὀργανισμὸν τοῦ Κράτους, ὡς μὴ ἀνταποκρινόμενον εἰς τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ, ἐστήριξε τὸ νέον πολιτικὸν οἰκοδόμημα ἐπὶ τῆς παλαιᾶς ἐθνικῆς θρησκείας, ἐπὶ σαθρὰς βάσεως, μὴ κατανοήσας ὅτι ἐν τῇ γενικῇ ἐκείνῃ καταπτώσει ἡ καταφαγοῦσα τὸν παλαιὸν ὀργανισμὸν τοῦ κράτους γάγγραινα ἤρξατο ἀπὸ τοῦ ἐθνικοῦ θρησκευματος. Τὸ σφάλμα τοῦτο τοῦ Διοκλητιανοῦ ἐμελλε νὰ ἐπανορθώσῃ ὁ Κωνσταντῖνος, ὀδηγηθεὶς εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ὡς θρησκείας τοῦ Κράτους.

Ὁ Διοκλητιανὸς παρεγνώρισεν ἐντελῶς τὴν σημασίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ, καίτοι εὐτοὺς ἀνεπισχέτως εἶχεν εἰσδύσει πανταχοῦ καὶ μέχρι τῆς Αὐλῆς ἐτι τοῦ πρώτου Αὐγούστου, ἀφοῦ, ἄλλως τε, ἐπὶ εἰκοσαετίαν ὄλην (284—303) ὁ Διοκλητιανὸς ἀφήκεν ἀνενόχλητον καὶ ἀκαταδίωκτον τὸν Χριστιανισμὸν.¹ Ἀνώτατοι καὶ ἐμπιστοὶ ὑπάλληλοι τῆς Αὐλῆς ἦσαν χριστιανοί, πολλῶν δὲ σημαίνοντων λειτουργῶν τοῦ κράτους καὶ γυναῖκες καὶ τὰ τέκνα ἀναφανδὸν προσήρχοντο εἰς τὸν Χριστιανισμὸν. Αὐτῇ τοῦ Διοκλητιανοῦ ἡ σύζυγος Πρίσκο καὶ ἡ θυγάτηρ Βαλερία, ἡ ἀτυχῆς τοῦ Γαλερίου σύζυγος, δὲν ἦσαν ξένοι πρὸς τὸν Χριστιανισμὸν. Εἰς Χριστιανούς ἀνετίθεντο μεγάλα ἀξιώματα στρατιωτικά, κυβερνητικά, πολιτικά ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις. Οἱ χριστιανοὶ Ἐπίσκοποι ἐλευθέρως ἐξετέλουν τὰ καθήκοντα αὐτῶν, πολλαχοῦ, καὶ ἐν αὐτῇ ἐτι τῇ Νικομηδείᾳ, ἰδρύνοντο ναοί.² Εἴτε ἐκὼν εἴτε ἄκων ἐπέτρεψεν ὁ Διοκλητιανός, τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἴσως ἀνέμενε πρῶτον νὰ διοργανώτῃ πολιτικῶς καὶ διοικητικῶς τὸ Κράτος καὶ ὕστερον ν' ἀναλάβῃ τὸν κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀγῶνα.

Ἄλλ' εἶνε ἀναντίρρητον ὅτι τὰ μάλιστα ἐπέδρασεν ἐπὶ τοῦ Διοκλητιανοῦ ὁ Γαλέριος, ἰδίως μετὰ τὴν ἐπιτυχῆ διεξαγωγὴν τοῦ κατὰ τῶν Περσῶν πολέμου (296—297). Κατὰ τὰς εἰσηγήσεις τῆς φανατικῆς αὐτοῦ μητρὸς Ρωμούλας καὶ τοῦ ἐχθροῦ τῶν Χριστιανῶν Νεοπλατωνικοῦ φιλοσόφου Ἰεροκλέους ὁ Γαλέριος ὑπέδειξε τὴν ἀνάγκην τοῦ διωγμοῦ κατὰ τῶν Χριστιανῶν καὶ διὰ τοῦτο, λίαν εὐλόγως, ἐθεωρήθη πάντοτε ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν ὡς ἠθικῶς ὑπαί-

1. Ὁ Κωνσταντῖνος διαζευχθεὶς τότε τὴν Ἑλένην, συνεζεύχθη θετὴν τινα θυγατέρα τοῦ Μαξιμιανοῦ, τὴν Θεοδώραν, ἣτις ἦτο χριστιανὴ, ἐνῶ περὶ τῆς Ἑλένης εἶναι γνωστὸν ἐκ τοῦ ἐκκλῆσ. ἱστορικοῦ Εὐσεβίου (Βίος Κωνσταντίνου Γ, 47) ὅτι ἦτο ἐθνικὴ, ἐπιστράφη δὲ εἰς τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Κωνσταντίνου. Μία τῶν θυγατέρων τοῦ Κωνσταντίνου ἐκ τῆς Θεοδώρας ἐκαλεῖτο Ἀναστασία, ἐξ οὗ ἐνίσχυσται ἡ γνώμη ὅτι ἡ Θεοδώρα ἦτο χριστιανή, E. Gerlan d, ἐνθ' ἀν. σ. 20.57.

2. Εὐσεβίου, Βίος Κωνσταντίνου, Α, 12 Πρβ. Th. Zahn, Konstantin der Grosse und die Kirche, ἐν Skizzen aus dem Leben der alten Kirche, Erlangen 1899, σ. 211.

1. Ἐν τῇ Δύσει μᾶλλον καταδιώκετο ὁ Χριστιανισμός. Εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀνάγκη τὸ μαρτύριον τῆς Θηβαϊκῆς λεγεῶνος, ἐξ ὑπερεξκρισχιλίων χριστιανῶν ἐξ Αἰγύπτου καταγομένων καὶ ἀποτελούντων ἴδιον σῆμα στρατοῦ, εὐρισκόμενον τότε ἐν τῇ Δύσει. Ὡσαύτως πλεῖστοι χριστιανοὶ ἐμαρτύρησαν κατὰ τὴν περιόδον τοῦ Μαξιμιανοῦ ἀνὰ τὰς δυτικὰς Ἐπαρχίας τοῦ Κράτους, P. Allard, La Persécution de Dioclétien et le triomphe de l'Eglise, Paris 1900, I, 27 ἐξ. II, 345 ἐξ.

2. Εὐσεβίου, Ἐκκλῆσ. ἱστορία 8, I.

τιος τοῦ τελευταίου καὶ ἀπηνεστάτου διωγμοῦ¹.

Ἀπὸ τοῦ 295 περίπου ἤρξατο τις κίνησις κατὰ τῶν ἐν τῷ στρατῷ ὑπηρετούντων χριστιανῶν, πιθανῶς ἐξ ἀφορμῆς ἀρνήσεως τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας ὑπὸ τινων ἐν Ἀφρικῇ χριστιανῶν, συνεπεία μοντανιστικῶν ἰδεῶν. Μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Γαλερίου ἐκ τοῦ Περσικοῦ πολέμου τῷ 298 διετάχθησαν πάντες οἱ ἐν τῷ στρατῷ ὑπηρετοῦντες νὰ προσφέρωσι θυσίαν εἰς τοὺς θεοὺς. Πολλοὶ τότε ἐμαρτύρησαν ἐν Μυσίᾳ, ἣν διώκει ὁ Γαλέριος, καὶ ἐν τῇ Δύσει, ἣν διώκει ὁ Μαξιμιανός. Ὁ Διοκλητιανός, μὴ καταδικάζων τοὺς χριστιανούς στρατιώτας εἰς θάνατον, ἀπῆτει παρ' αὐτῶν ν' ἀποχωρῶσι τοῦ στρατοῦ ἂν δὲν ἤθελον νὰ θυσιάσωσιν εἰς τοὺς θεοὺς. Ἄλλ' ὅταν μετὰ τινα χρόνον μετέβη ὁ Γαλέριος εἰς Νικομηδείαν, ἤρξατο ἀμέσως ὑποβάλλων εἰς αὐτὸν τὰς ἰδίαις αὐτοῦ γνώμας περὶ τῆς ἀνάγκης συντόνου καταδικώσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὁ Διοκλητιανός, διστάζων, συνεκάλεσε συμβούλιον ἐκ πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀνδρῶν ἵνα διασκεφθῇ περὶ τοῦ σοβαροῦ τούτου ζητήματος. Συμμετέσχεν αὐτοῦ καὶ ὁ νεοπλατωνικός φιλόσοφος Ἰεροκλῆς, ὡς ἦτο δ' ἀκόλουθον διὰ τῶν εἰσηγήσεων καὶ τῶν γνωμῶν τοῦ Γαλερίου τὸ Συμβούλιον ἀπεφάνητο ὑπὲρ τοῦ διωγμοῦ τῶν Χριστιανῶν. Καὶ πάλιν διστάζων ὁ Διοκλητιανός ἠθέλησε νὰ μάθῃ καὶ τῶν θεῶν τὴν γνώμη, πέμψας ἀπεσταλμένον εἰς τὸ ἐν Μιλήτῳ μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος. Οἶκισθεν νοεῖται ὅτι ὁ Γαλέριος ἐγκαίρως ἐμερίμνησε καὶ περὶ τῆς ἀποκρίσεως τοῦ μαντείου, ἣτις ὑπῆρξεν εὐνοϊκὴ εἰς τὰ κατὰ τῶν χριστιανῶν σχέδια αὐτοῦ². Οὕτω δ' ὑπὸ περιστάσεις τοιαύτας ὁ ἀσθενὴς τότε Διοκλητιανός ἐξέδωκε διάταγμα κατὰ τῶν χριστιανῶν, ἕπερ τῇ 24 Φεβρουαρίου 303 ἀνηρτήθη ἐν τῷ χριστιανικῷ ναῷ τῆς Νικομηδείας. Κατὰ τὸ λυκαυγεῦς τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καθ' ἣν συνέπιπτε καὶ ἡ ἐθνικὴ ἑορτὴ τῶν Τερμιναλίων, ὁ ὑπαρχος τῶν προαιτωριανῶν, ἀκόλουθούμενος ὑπὸ στρατιωτῶν καὶ ἀξιωματικῶν ὤρμησε κατὰ τοῦ χριστιανικοῦ ναοῦ, ἀνέτρεψε τὰς πύλας καὶ ἐν τοῖς τοίχοις αὐτοῦ καὶ ἀνήρτησε τὸ διάταγμα κελεῖον «τὰς μὲν Ἐκκλησίας εἰς ἔδαφος φέρειν, τὰς δὲ γραφὰς ἀφανεῖς πυρὶ γενέσθαι καὶ τοὺς μὲν τιμῆς ἐπιλημμένους ἀτίμους, τοὺς δ' ἐν οἰκείαις εἰ ἐπιμένειαν ἐν τῇ τοῦ Χριστιανισμοῦ προθέσει, ἐλευθερίας στερεῖσθαι»³. Ὁ Διοκλητιανός ὑπογράφων τὸ διάταγμα ἐξεδήλου τὴν ἐπιθυμίαν νὰ μὴ χυθῆ αἷμα κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ, ἀλλ' εὐθὺς ἀμέσως εἰς τῶν ἐπιφανῶν χριστιανῶν ὑπεβλήθη εἰς βασάνους καὶ ἐθανατώθη, διότι ἐξέσχισε τὸ διάταγμα ὡς ἀσεδέστατον καὶ ἀνόσιον, γλευάζων ἅμα τὰς κατὰ Σαρματῶν καὶ Γότθων ἀναγγελομένας νίκας τῶν Αὐτοκρατόρων. Μικρὸν μετὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ ἀνωτέρου διατάγματος ἐξεργάγη πυρκαϊὰ ἐν τῷ ἐν Νικομηδείᾳ Ἀνακτόρῳ τοῦ Διοκλητιανοῦ, οὕτως ἀδοκῆτως ὥστε πολλοὶ ὑπέλαβον ὅτι προῆλθεν ἐκ κεραυνοῦ. Δὲν εἶνε πι-

θανῶς ἀληθῆς ἡ εἶδησις ὅτι τὸ πῦρ ἐθήκην ὁ Γαλέριος, ἀλλ' εἶνε βέβαιον ὅτι οὗτος ἐχρησιμοποίησε τὴν πυρκαϊάν κατὰ τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ, καταστήσας εἰς τὸν ἄλλως καχύποπτον Διοκλητιανός ὑπόπτους τοὺς Χριστιανούς. Ἄλλ' εὐρύταται ἀνακρίσεις μετὰ βασάνων μάλιστα ἐνεργηθεῖσαι οὐδὲν ἀπέδειξαν. Μετὰ δεκαπέντε ἡμέρας νέα πάλιν ἐξεργάγη πυρκαϊὰ ἐν τῷ Ἀνακτόρῳ, φεύγων δ' αὐθημερόν ἐκ Νικομηδείας ὁ πονηρὸς Γαλέριος ἐδήλου ὅτι ἐφευγεν ἵνα μὴ καῖ ζῶν, ἀλλὰ προλαβὼν ὑπέδειξεν εἰς τὸν γέροντα Διοκλητιανόν ὅτι οἱ Χριστιανοὶ εἶνε ἀναμφιβόλως οἱ τὸ πῦρ ἀνάπτοντες πρὸς κακοὺς σκοποὺς. Τῷ ὄντι δ' ἔκτοτε ὁ Διοκλητιανός πιστεύει ὅτι οἱ Χριστιανοὶ εἶνε προσωπικοὶ αὐτοῦ ἐχθροί, ὅτι εὐρίσκεται ἐν μέσῳ συνωμοσίας, ἐξ ἧς κινδυνεύει ἡ ζωὴ αὐτοῦ. Ἀντὶ δὲ νὰ προβῇ εἰς ἀνακρίσεις πρὸς ἀνακάλυψιν τῶν ἐνόχων τῆς πυρκαϊᾶς ἐκήρυξεν, ὡς ποτε ὁ Νέρων, ἔνοχον πάντα χριστιανόν, καταστήσας τὸ ζήτημα θρησκευτικόν. Ἡ σύζυγος Πρίσκα καὶ ἡ θυγάτηρ του Βαλερία, ἡ τοῦ Γαλερίου σύζυγος, ἔπρεπε νὰ προσφέρωσι θυσίαν εἰς τοὺς θεοὺς, ἔν' ἀποδείξωσι τὴν ἀθωότητά των ἐν τῷ ζητήματι τῆς πυρκαϊᾶς καὶ δυστυχῶς προσέφερον! Ἀλλὰ πλεῖστοι ὑπάλληλοι τῆς Αἰδέης καὶ ὑπῆρξάντο πιστότατοι τοῦ Διοκλητιανοῦ ἀπέκρουσαν μετ' ἀγανακτήσεως τὴν ἀξίωσιν προσφορᾶς θυσίας εἰς τοὺς θεοὺς. Ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Διοκλητιανοῦ ἐδασανίσθησαν ἀνηλεῶς καὶ ἐθανατώθησαν. Οἱ ἐκ τῶν θαλαμηπόλων Πέτρος, Δωρόθεος καὶ Γοργόνιος ὑπέστησαν καρτερικῶς φρικαλέας βασάνους. Τὸν Πέτρον ἐμαστίγωσαν ἐπὶ τοσοῦτον ἀνηλεῶς, ὥστε ἀνεφάνησαν τὰ ὀστά αὐτοῦ, εἶτα ἐπέχον ἐπὶ τῶν πληγῶν του ὄξος μεθ' ἄλατος καὶ ἐπὶ τέλῳ ἐψῆσαν αὐτὸν ζῶντα ἐπὶ ἐλαφρᾶς πυρᾶς, ὅπως ἐπὶ μακρὸν βασανισθῇ. Ἐν Νικομηδείᾳ συνελαμβάνοντο οἱ προστυχόντες καὶ κατεδικάζοντο εἰς θάνατον ἂν μὴ ἔσπερον νὰ προσφέρωσι θυσίαν. Ὁ Ἐπίσκοπος Νικομηδείας Ἀνθιμος καὶ οἱ κληρικοὶ αὐτοῦ ἐθανατώθησαν ὁ εἰς μετὰ τὸν ἕτερον, συνεθανατοῦντο δὲ καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῶν καὶ τὰ τέκνα. Αὐτόπτης μάρτυς τῶν φρικτῶν γεγονότων ἐκείνων ὁ νεαρὸς Κωνσταντῖνος, ἡσθάνθη ἀποτροπιασμῶν πρὸς τοὺς διώκτας τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὡς βραδύτερον ἔλεγεν. Ως πληροφοροῦσι δὲ ὁ Εὐσέβιος καὶ ὁ Λακτάντιος, ὁ διωγμὸς προσέλαβε τρομερὰς διαστάσεις. Χριστιανοὶ ἐσφάζοντο καθ' ἐμάδας ἢ ἐπιβιβαζόμενοι ἐπὶ ἀκατίων ἐρρίπτοντο εἰς τὴν θάλασσαν, προσδεδεμένον ἔχοντες λίθον ἐκ τοῦ τραχήλου ἢ ὠδηγοῦντο εἰς θάσος πυκνὸν καὶ κατεκαίοντο ἐν αὐτῷ. Ἀλλὰ τὴν μανίαν ταύτην τῶν διωκτῶν ὑπεδέχοντο μεθ' ἁγίου ἐνθουσιασμοῦ οἱ διωκόμενοι¹.

Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ χρόνῳ ἐφηρμόζετο τὸ διάταγμα τοῦ 303 πανταχοῦ ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις. Καταστρέφοντο ἢ ἐκλείοντο οἱ χριστιανικοὶ ναοί, ἐκαίοντο αἱ ἄγαι Γραφαὶ καὶ μετ' αὐτῶν πλεῖστα μνημεῖα τῆς ἀρχαίας ἐκκλησιαστικῆς φιλολογίας, ἐπειδὴ οἱ Ρωμαῖοι ὑπάλληλοι δὲν διέκρινον ταῦτα ἀπὸ τῶν Γραφῶν. Ἐνιαχοῦ μόνον ἀντὶ τῶν Γραφῶν ἐκαίοντο ἀπόκρυφα συγγράμματα, ἐν ἐπιγνώσει δὲ ἀγαθοὶ τινες ὑπάλληλοι ἐξή-

1. Lactantii, De mortibus persecutorum c. 10. 11.

2. Εὐσέβιος, Βίος Κωνσταντίνου, Β, 50.51. Lactantius, De mort. persecutorum, c. 11.

3. Εὐσέβιος, Ἐκκλ. Ἱστορία 8,2. 9,10 Βίος Κωνσταντίνου Β, 50,51. Lactantii, De mort. persecutorum c. 10—13. Rufini Historia Ecclesiastica VIII, 2.

1. Εὐσέβιου, Ἐκκλ. Ἱστορία 8,6. Lactantii, De mortibus persecutorum, c. 15.

των τοιαύτα πρὸς τυπικὴν ἐφαρμογὴν τοῦ διατάγματος. Τοῦτο ἦτο ἐκδεδομένον ἐξ ὀνόματος τῶν δύο Ἀυγούστων καὶ τῶν δύο Καισάρων. Ὁ Καίσαρ Κωνσταντῖος ὁ Χλωρός, παρὰ τὴν συμπάθειαν αὐτοῦ πρὸς τὸν Χριστιανισμόν, ἠναγκάσθη νὰ ἐφαρμόσῃ αὐτό, καταστρέψας χριστιανικούς τινας ναούς. Ἀγρίως ἐφῆρμωσε τὸ διάταγμα ὁ Γαλέριος ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις αὐτοῦ, ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ Μαξιμιανός. Μετὰ μεγάλης διαιότητος ἐφηρμόσθη τὸ διάταγμα ἐν Ἀφρικῇ, διοικουμένην ὑπὸ τοῦ Μαξιμιανοῦ, πλείστοι δ' ἐκεῖ ἀνεδείχθησαν μάρτυρες.

Ὁ Διοκλητιανός, ἄλλοτε ἐπιθυμῶν ν' ἀποφύγῃ τὴν χύσιν τοῦ αἵματος τῶν Χριστιανῶν, καθίστατο ὁσημέραι ἀγριώτερος, ποιιλαχῶς δ' ὑπέβαλλον τὴν δυσμένειαν αὐτοῦ κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ οἱ περὶ τὸν Γαλέριον, οἵτινες καὶ διὰ συγγραμμάτων ἐπετίθεντο κατ' αὐτοῦ. Ὁ νεοπλατωνικός Ἰεροκλῆς, διορισθεὶς περὶ τὴν ἐποχὴν ταύτην Ἐπαρχος Βιθυνίας, ἠσχολεῖτο καὶ περὶ συγγραφῆς «κατὰ Χριστιανῶν». Στάσεις δὲ τοῦ στρατοῦ ἐν Συρίᾳ καὶ Ἀρμενίᾳ ἐχρησίμωσαν ὡς νέαι ἀφορμαὶ ἐπιτάσεως τῶν διωγμῶν. Ὁ Διοκλητιανός κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος 303 ἐξέδωκεν ἕτερα δύο διατάγματα, ὧν τὸ μὲν ἐπέτασσε νὰ φυλακισθῶσι πάντες οἱ χριστιανοὶ κληρικοί, ἀπὸ Ἐπισκόπου μέχρι ἀναγνώστου, τὸ δὲ «τοὺς κατακλείστους θύσαντας μὲν ἔαν θαδίξουν ἐπ' ἐλευθερίας, ἐνισταμένους δὲ μυρίαὶ καταξαινέειν βασάνοις». Ἄμφωτερα λοιπὸν τὰ διατάγματα ταῦτα ἐστρέφοντο κατὰ τῶν κληρικῶν. Ἐπὶ τῇ βίβσει τούτων ὑπερεπληρώθησαν αἱ φυλακαὶ τοῦ κράτους καὶ ἤρξατο εἶτα μανιῶδης ἐπίθεσις κατὰ τῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς. Οἴκοθεν δ' ἐννοεῖται ὅτι μετὰ τῶν κληρικῶν συμπαραεσύρθησαν καὶ λαϊκοί, ἀλλὰ βραδύτερον εἰδικὸν καὶ κατ' αὐτῶν ἐξέδωκε διάταγμα ὁ Διοκλητιανός. Διὰ τῶν μέχρι τούδε τριῶν διαταγμάτων ἐζητεῖτο ἡ ἐξαφάνισις τοῦ Χριστιανισμοῦ κυρίως καὶ οὐχὶ τῶν Χριστιανῶν, διὰ τῆς καταστροφῆς τῶν ναῶν καὶ τῶν ἱερῶν Γραφῶν, διὰ τῆς δημεύσεως τῆς περιουσίας τῶν Χριστιανῶν καὶ τῆς στέρψεως τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν, διὰ τῆς θανατώσεως τοῦ κλήρου καὶ τοῦ πλήρους αὐτοῦ ἀλέθρου. Οὐχὶ εἰς ἡ δύο ἄλλ' ἀγγελῆδον ἐδηγοῦντο οἱ κληρικοὶ εἰς τὰς φυλακάς καὶ τὰ βασανιστήρια, ἐκ τῶν κατὰ τόπους δὲ διοικητῶν ἐξηρτάτο ὁ βαθμὸς τῆς ἀγριότητος τοῦ διωγμοῦ¹.

Πρὸς καιρὸν ἀνεστάλη ὁ διωγμὸς διότι ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῆς εἰκοσαετηρίδος αὐτοῦ (20 Νοεμβρίου 303) ὁ Διοκλητιανός παρέσχε γενικὴν ἀμνηστίαν. Ἄλλ' ἐν ἀρχῇ τοῦ 304 ἐξέδωκε καὶ τὸ τέταρτον διάταγμα δι' οὗ ἐπέτασσε «πάντας πανδημεῖ τοὺς κατὰ πόλιν θύειν τε καὶ σπένδειν»². Τὸ τέταρτον τοῦτο διάταγμα τοῦ Διοκλητιανοῦ ὑπομνήσκει τὸ τοῦ Δεκίου διάταγμα καὶ κηρύσσει γενικὸν κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ διωγμὸν. Δὲν καθωρίσθη μὲν ὑπὸ τοῦ Διοκλητιανοῦ ὡς ὑπὸ τοῦ Δεκίου εἶχε καθορισθεῖ ὁ τρόπος τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ διατάγματος, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἀ-

φῆθη εἰς τὴν κρίσιν τῶν κατὰ τόπους διοικητῶν, διότι, ὡς ἐκ τῶν πράξεων τῶν μαρτύρων καταφαίνεται, δὲν ὑπῆρξεν ὁμοιόμορφος πανταχοῦ τοῦ διατάγματος τοῦτου ἢ ἐφαρμογὴ. Οἱ φανατικώτεροι τῶν διοικητῶν ἐναμίλλως ἐφεύρισκον τὰς ἀπανθρωποτέρας τῶν βασάνων ἄλλ' ἅμα καὶ τὰς φαυλοτέρας. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται καὶ τὸ γεγονός ὅτι κατὰ τὸν διωγμὸν τοῦτον ἀπαντᾷ καὶ ἡ αὐτοκτονία. Ἅγιοι γυναῖκες καὶ παρθένοι ἔν' ἀποφύγῳσιν ἐπονειδίστους ἠθικάς ἐξυβρίσεις παρὰ τῶν μανιῶδῶν ἐκείνων διωκτῶν ἐρρίπτοντο ἀπὸ τοῦ ὕψους εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ ἐφρονεύοντο ἢ ἐπνίγοντο εἰς τὴν θάλασσαν. Δὲν κατεδίωκοντο δὲ μονομερῶς οἱ Χριστιανοί, ἀλλὰ συνολικῶς πάντες, διότι ἐζητεῖτο ἡ τελεία ἐξόντωσις τῆς χριστιανικῆς θρησκείας.

Ἐν Θηβαῖδι ἰδίως, ὅπου σωρηδὸν ἐξηφανίζοντο οἱ Χριστιανοί, ἡ ὠμότης τῶν διωκτῶν εἶχεν ὑπερβεῖ πᾶν ὄριον σκληρότητος καὶ θηριωδίας. Οὕτω δὲ οἱ ἄγιοι μάρτυρες ἐπὶ μακρὸν κατεβασανίζοντο δι' ὀστράκων καταξαινόμενοι ὅλον τὸ σῶμα, αἱ γυναῖκες ἐξ ἑνὸς μὲν ποδὸς ἀποδεσμούμεναι, διὰ μαγγάνων δὲ τιγῶν μετέωροι εἰς ὕψος ἀνελκόμεναι, γυμναὶ παντελῶς, θέαν ταύτην αἰσχίστην καὶ πάντων ὠμεικτάτην καὶ ἀπανθρωποτάτην τοῖς ὀρώσει παρεῖχον, διηγεῖται ὁ Εὐσέβιος. Ἄλλοι δὲ πάλιν διὰ τῶν κλάδων τῶν δένδρων καὶ πρέμνων ἀπέθνησκον, διότι τοὺς στεροτάτους τῶν κλάδων μηχανικῶς ἐπὶ ταῦτόν συνέκλοντες οἱ ἐθνικοί, εἰς ἑκάτερά τε τούτων τὰ τῶν μαρτύρων ἀποτείνοντες σκέλη, εἰς τὴν ἑαυτῶν ἠφίσταντο τοὺς κλάδους φέρεσθαι θέσιν, φρικτῶς διασπώντες τὰ μέλη τῶν προσδεδεμένων. Κατεβασανίζοντο οὕτω καὶ ἐφρονεύοντο οὐχὶ εἰς ἡ δύο ἀλλὰ πολλοὶ ὁμοῦ, ὅτε μὲν δέκα ὅτε δὲ εἴκοσι, ἐξήκοντα ἢ καὶ ἑκατὸν ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ ἄνδρες καὶ γυναῖκες, καὶ νήπια καὶ γέροντες διὰ ποικίλων βασάνων. «Ἰστορήσαμεν δὲ καὶ ἡμεῖς, λέγει ὁ Εὐσέβιος, ἐπὶ τῶν τόπων γενομένοι, πλείους ἀθρόως κατὰ μίαν ἡμέραν τοὺς μὲν τῆς κεφαλῆς ἀποτομήν ὑπομείναντας, τοὺς δὲ τὴν διὰ πυρὸς τιμωρίαν ὡς ἀμβλύνεσθαι φρονεύοντα ἄνοι σιδήρον, ἀτονούντ' αὐ τοὺς διαθλάσθαι, αὐτοὺς τε τοὺς ἀναίροντας ἀποκαμώνοντας, ἀμοιβαδὸν ἀλλήλους διαδέχεσθαι»¹. Ταῦτα ὑποδεικνύουσιν ὅποιον ἀγριὸν χαρακτῆρα προσέλαβεν ὁ Διοκλητιανέος διωγμὸς, συνεπεία ἰδίως τοῦ δ' διατάγματος.

(Συνεχίζεται)

1. Εὐσεβίου, Ἐκκλησ. Ἱστορία 8, 9.

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Τίτ. 3, 8—15

Ὁλόκληρος ἡ θεολογία τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ *Εὐαγγέλιον ὁλόκληρον*, συγκεφαλαιούται εἰς τὰς ἀληθείας ταύτας τας ὁποίας καὶ χαρακτηρίζει ὁ ἴδιος ὡς «πιστὸν λόγον», ἤτοι βέβαιον, ἀληθινόν, καὶ κατ' ἀκολουθίαν, πάσης ἀποδοχῆς ἄξιον. Εἶναι δὲ ὁ λόγος οὗτος ὅτι: «ὅτε ἡ χρηστότης καὶ ἡ φιλανθρωπία τοῦ σωτήρος ἡμῶν Θεοῦ, οὐκ ἔξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ, ὧν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτοῦ ἔλεον, ἔσωσεν ἡμᾶς διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας καὶ ἀνακαινώσεως Πνεύματος

1. Εὐσεβίου, Περὶ τῶν ἐν Παλαιστίνῃ μαρτυρησάντων 3. Ἐκκλησ. Ἱστορία, 8, 12.

2. Εὐσεβίου, Ἐκκλησ. Ἱστορία 8, 3—7.

3. Εὐσεβίου, Περὶ τῶν Ἐκκλ. μαρτυρησάντων 3. P. A I-lard, Ἐνθ' ἄν. σ. 282 ἐξ.

Ἁγίου, οὐδέ εἶχεν ἐφ' ἡμᾶς πλουσίως διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ σωτήρος ἡμῶν, ἵνα δικαιωθέντες τῇ ἐκείνου χάριτι κληρονόμοι γενώμεθα κατ' ἐλπίδα ζωῆς αἰωνίου». (Τίτ. 3, 4—7). Ἡ ἀλήθεια αὕτη εἶναι ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος, τὸ θεμέλιον τῆς ὀρθοδόξου χριστιανικῆς πίστεως. Οὐδεὶς ἀμφιβάλλων εἰς αὐτὴν δύναται νὰ κληθῆ χριστιανός. Καὶ ἀκριβῶς, διὰ τὴν κεφαλαιώδη αὐτῆς σημασίαν ὁ Ἀπόστολος γράφων πρὸς τὸν Τίτον, τὸν ἀγαπητὸν αὐτοῦ μαθητὴν Ἐπίσκοπον Κρήτης, ὡς καὶ ἄλλοτε πρὸς τὸν Τιμόθεον, Ἐπίσκοπον τῆς Ἐφέσου, ἐκφράζει τὴν θέλησιν αὐτοῦ, ἵνα ἔχηται μετ' ἀπολύτου βεβαιότητος τῆς ἀληθείας ταύτης, καὶ ταύτην ἔχη ὡς πολικὸν ἄστέρα, ὡς γνώμονα καὶ ἠνθμιστὴν τῆς ὅλης κατὰ Χριστὸν ζωῆς καὶ ἐνεργείας αὐτοῦ. Ὡν δὲ αὐτὸς βέβαιος, νὰ δύναται νὰ στηρίξῃ μετὰ κύρους καὶ τοὺς ἄλλους εἰς αὐτὴν, ὥστε νὰ ἀποβαίνει αὕτη ὁ ἄξων ὄχι μόνον τοῦ θρησκευτικοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἠθικοῦ βίου αὐτῶν. Διότι οἱ ἔχοντες βαθεῖαν τὴν συναίσθησιν καὶ βεβαίαν τὴν πεποιθήσιν περὶ τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας, οἱ ἐσώθησαν ἀπὸ χρησιμότητος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, αὐτονοήτως καὶ ὀφειλετικῶς οἱ «οὕτω πεπιστευκότες τῷ Θεῷ» θὰ ἔχωσιν αὐτὴν ταύτην τὴν χρησιμότητα καὶ τὴν φιλανθρωπίαν, δι' ἧν ἐσώθησαν, ὡς πρόσωπον τηλαυγές καὶ ὡς ἀδιάφραστον τεκμήριον τῆς κατὰ Χριστὸν ζωῆς. Ἡ βεβαιότης περὶ τῆς ἀληθείας τοῦ «λόγου τῆς σωτηρίας» εἶναι ἀλληλένδετος πρὸς τὴν πίστευσιν πρὸς τὸ «προϊστασθαι καλῶν ἔργων», ἐφ' ᾧ καὶ ὁ μακάριος Ἀπόστολος συνιστᾷ νὰ ἀποτελῇ τοῦτο ἀντικείμενον σιβαστῶν φροντίδων ἐκ μέρους τοῦ χριστιανοῦ. Ὁ Ἀπόστολος ἐπιθυμεῖ νὰ βλέπῃ τοὺς εἰς Χριστὸν πιστεύοντας ὡς ὑποδείγματα βίου εὐγενεοῦς, γονίμου εἰς ἔργα ὠφέλιμα εἰς τὸν πλησίον, εἰς τὴν κοινωνίαν. Ὁ πιστός, κατὰ τὸν Παῦλον, θὰ ἔχη ὡς πρόγραμμα κοινωνικῆς ζωῆς τὸ πράττειν καὶ ἐνεργεῖν «τὰ καλὰ καὶ ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις». Ἐντεῦθεν ἡ θερημὴ σύστασις τοῦ Ἀποστόλου Παύλου πρὸς τὸν Τίτον νὰ δεξιωθῆ καλῶς καὶ νὰ ἐφοδιάσῃ διὰ τῶν ἀναγκασιούτων τοὺς μέλλοντας νὰ διαβῶσι διὰ τῆς Κρήτης ἐργάτας τοῦ Εὐαγγελίου Ζηναῖν καὶ Ἀπολλῶν καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ὁ ποιμὴν τῆς Ἐκκλησίας δεόν «νὰ προϊσταται τῶν καλῶν καὶ ὠφελίμων ἔργων», ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ δίδῃ τὸ ἔμπρακτον παράδειγμα εἰς τοὺς χριστιανούς νὰ ἀσκῶσι καὶ αὐτοὶ τὴν ἀγαθοεργίαν. Χριστιανός, μὴ πράττων τὸ καλόν, ἰδιαιτάτα ὑπὸ τὴν μορφὴν τῆς φιλανθρωπίας, ὁμοιάζει πρὸς δένδρον ἄκαρπον, καὶ, κατ' ἀκολουθίαν, κατ' ἃ εἶπεν ὁ Κύριος, «πᾶν δένδρον μὴ ποιῶν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται». (Ματθ. 7, 19). Διὰ τοῦτο συνιστᾷ ὁ Ἀπόστολος: «μανθανέτωσαν δὲ καὶ οἱ ἡμέτεροι καλῶν ἔργων προϊστασθαι εἰς τὰς ἀναγκίας χρείας, ἵνα μὴ ᾧσιν ἄκαρποι».

Εἰς τοῦτο τὸ ἐπίπεδον, τὸ ἐπίπεδον τῆς φιλανθρωπίας, θέλει τὸν προσφιλεῖ μαθητὴν αὐτοῦ Τίτον ὁ Ἀπόστολος Παῦλος νὰ ὑπερέχη καὶ νὰ προϊσταται, φυσικῶς δὲ τῷ λόγῳ καὶ πᾶς ἰδίᾳ πνευματικὸς ποιμὴν. Τὸ δὲ ἀσχολεῖσθαι περὶ ἀραχνουφάντους περὶ ζητήματα τῆς πίστεως λεπτολογίας καὶ περιεργίας, οἷα

ἀπησχόλουν τοὺς τότε μὲν ψευδοσόφους «ζητήσεις μωραὶ καὶ γενεαλογίαι καὶ ἔρις καὶ μάχαι νομικαί», καὶ τοὺς σήμερον δὲ περὶ ἐξεζητημένα πλεῖστα ὅσα τυρβάζοντες, θεωρεῖ ὁ Ἀπόστολος ἀνωφελεῖ καὶ μάταια, ἐπομένως δὲ καὶ φευκτέα. Μάλιστα, ἐμφαντικῶς ἀξιοὶ πρὸς τοῦ Τίτου νὰ διακόπηται καὶ πᾶσαν σχέσιν πρὸς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι ὑπὸ τὴν ὄθησιν τῆς λεπτολογίας καὶ φιλοπεριεργίας ἐρευνῆς ἐκτρέπονται εἰς αἰρέσεις καὶ καθίστανται στοιχεῖα ἐπικίνδυνα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Τὸ «Πιστεύω» τῆς Ὀρθοδοξίας ἀπαιτεῖ πλήρη ἀποδοχὴν τῶν ἄρθρων αὐτοῦ· ἄλλως, εἶναι τις αἰρετικὸς καὶ «ἀμαρτάνει ὧν αὐτοκατάκριτος».

K.

Γαλατ. 4, 22—28)

Δοθεῖσα ἀφορμὴ ἐκ μέρους χριστιανῶν τινῶν τῆς πρώτης ἐν Γαλατῖα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας Ἐκκλησίας, ἦν αὐτὸς οὗτος ὁ μακάριος Ἀπόστολος Παῦλος ἴδρυσεν, ὑπαγορεύει εἰς αὐτὸν τὴν ἀνάγκην τῆς ἐκτιμήσεως δύο γεγονότων ἀναφερομένων ὑπὸ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, κεφαλαιώδους δὲ σημασίας, πρὸ πάντων διὰ τοῦ: ἐξ Ἑβραίων χριστιανούς. Οἱ περὶ ὧν πρόκειται Γαλάται χριστιανοὶ προήρχοντο ἐξ Ἑβραίων· ἀλλὰ παραδόξως πῶς ἐδείκνυν νοσταλγικὰς πρὸς τὴν Ἰουδαϊκὴν θρησκείαν διαθέσεις καὶ τοιαύτας εἶχον πρὸς τὰς διατάξεις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης προσηλώσεις, ὥστε ἦσαν προφανῆ τὰ σημεῖα τῆς πλήρους ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀποστασίας. Ὁ Ἀπόστολος ἐν ὀνόματι αὐτῆς ταύτης τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ δι' αὐτῆς θέλει νὰ φέρῃ τοὺς χριστιανούς ἐκείνους εἰς συναίσθησιν τῆς ἀντιφάσεως πρὸς ἑαυτοὺς καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, πρὸς τὴν ὅποιαν τόσον προσεφέροντο νὰ δεῖξωσι σεβασμόν. «Λένετέ μοι» γράφει πρὸς αὐτούς, «οἱ ὑπὸ νόμον θέλοντες εἶναι τὸν νόμον οὐκ ἀκούετε»;

Τὴν ἔλεγε ὁ νόμος, ἡ Παλαιὰ Διαθήκη δηλαδή, ἄρα ἡ Ἰουδαϊκὴ Θρησκεία, περὶ ἑαυτῆς ἐν σχέσει πρὸς τὴν Καινὴν Διαθήκην, ἄρα τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ; Ἀπαντᾷ τὰ ἐξῆς δύο γεγονότα: ὁ γενάρχης τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ Ἀβραὰμ ἔσχε δύο υἱούς, τὸν Ἰσαὰκ καὶ τὸν Ἰσαὰκ. Ἀλλὰ τὸν μὲν πρῶτον ἀπέκτισε ἐκ τῆς δούλης αὐτοῦ Ἄγαρ κατὰ τοὺς συνήθεις τῆς φύσεως νόμους· τὸν δὲ Ἰσαὰκ ἀπέκτισεν ἐκ τῆς ἐλευθέρου συζύγου αὐτοῦ Σάρρας, οὐχὶ κατὰ τοὺς νόμους, ὡς γνωστόν, τῆς φύσεως, ἀφοῦ ὁ Ἰσαὰκ ἐγεννήθη ὑπ' αὐτῆς εἰς λίαν προβεβηκυῖαν ἡλικίαν, ἀλλ' ἐξ ἐπαγγελίας. Ὁ Ἰσαὰκ ἐγεννήθη, παρατηρεῖ ὁ Ἀπόστολος, «κατὰ σάρκα», ἐνῶ ὁ Ἰσαὰκ ἐγεννήθη «διὰ τῆς ἐπαγγελίας» (Γενέσ. 16, 15· 21, 2). ἐπομένως, θαυματουργικῶς. Αὐφότερα εἶναι γεγονότα ἱστορικῆς σπουδαιότητος κατ' ἑαυτὰ καὶ πρὸς ἄλλα.

Ἡ ἀλήθης ἐρμηνεία αὐτῶν: αἱ δύο γυναῖκες ἀλληγοροῦσι, εἶναι δηλαδή οἱ τύποι τῶν δύο Διαθηκῶν· ἡ μὲν Ἄγαρ, τῆς Παλαιᾶς, ἡ δὲ Σάρρα τῆς Καινῆς· ἡ μία τῆς Ἰουδαϊκῆς, ἡ ἄλλη τῆς χριστιανικῆς. Τὴν σκέψιν ταύτην ἀναπτύσσαν ὁ Ἀπόστολος ὑπομνήσκει τὸ ὅρος Σινᾶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐδόθη ὁ Νόμος εἰς τὸν Μωϋσέα· πᾶς Ἰουδαῖος, κατ' ἃ ἐπανειλημ-

μένως ἔγραφεν ὁ Παῦλος, ὡφείλε μέχοι τῆς ἀποκαλίψεως «τῆς μελλούσης πίστεως» (Γαλ. 3, 23) νὰ εἶναι ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου ὡς ὑπὸ φρουρὸν, εὐτως ὥστε ὁ Ἰουδαῖος ἀπ' αὐτῆς τῆς γεννήσεώς του ὑπέκειτο ὑπὸ τὴν δουλείαν τοῦ Νόμου, ὥριστο νὰ εἶναι «ὑπὸ Νόμου» καὶ ὄχι «ὑπὸ χάριν», ὁ δὲ Νόμος μόνον σκοπὸν εἶχε διὰ τῆς κατὰ θεῖαν Πρόνοιαν σκοπίμου ἐκείνης δουλείας νὰ παιδαγωγῆσθαι εἰς Χριστὸν τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν (Γαλ. αὐτόθι). Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ Ἄγαρ ἦτο δούλη τοῦ Ἀβραάμ, λαμβάνεται ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου ὡς τύπος τῆς εἰς «δουλείαν γεννώσης» Μωσαϊκῆς Νομοθεσίας, ἣτοι τῆς παλαιᾶς Διαθήκης. Εἰς τὴν κατάστασιν τῆς νομικῆς ταύτης δουλείας εὐρίσκονται καὶ ὅσοι ἐκ τῶν Ἰουδαίων, γράφει ὁ Ἀπόστολος, δὲν προσῆλθον εἰς Χριστόν. Τούτους ἐννοεῖ ὑπὸ τὴν χαρακτηριστικὴν φράσιν «νῦν Ἰερουσαλήμ». Ἐπειδὴ δέ, ὡς λέγει ἡ Γραφή, «οὐ κληρονομήσει ὁ υἱὸς τῆς παιδίσκης, ἣτοι τῆς δούλης Ἄγαρ, μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς ἐλευθέρας, ἣτοι τοῦ Ἰσαάκ», κατ' ἀκολουθίαν οἱ ἑξακολουθοῦντες νὰ μένωσιν ὑπὸ τὴν δουλείαν τοῦ Νόμου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ νὰ περιμένωσι παρ' αὐτοῦ τὴν σωτηρίαν θὰ ἀπεκλείοντο τῆς πνευματικῆς κληρονομίας, τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ὑπέσχεθη εἰς τοὺς μέλλοντας νὰ πιστεύσωσιν εἰς τὸν Χριστόν, ἐκπροσωπομένους κατὰ τοῦτο ὑπὸ τοῦ Ἰσαάκ, τοῦ τέκνου τῆς ἐλευθέρας γυναικὸς». Ἄρα ἐνδεχόμενὴ ἀποστασία τῶν ἐν Γαλιλαίᾳ χριστιανῶν θὰ ἦτο δι' αὐτοὺς παράπτωμα σοβαρώτατον εἰς βάρος αὐτῶν τούτων. Οἱ χριστιανοὶ πρέπει νὰ κληρώμεθα ἐν Κυρίῳ ὅτι «οὐκ ἐσμεν παιδίσκῃς τέκνα, ἀλλὰ τῆς ἐλευθέρας». Τοῦτο ἀκριβῶς ἐπικυροῖ καὶ διὰ τῆς προφητείας τοῦ Ἠσαίου ὁ μακάριος τῶν Ἐθνῶν Ἀπόστολος, λαμβάνων τὴν Σάρραν, ὡς τύπον τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἣς τὰ τέκνα δὲν εἶναι «ὑπὸ Νόμου», ἀλλ' «ὑπὸ χάριν», ἐξηγορούμενα διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ «ἐκ πίστεως» καὶ «ἐκλογούμενα σὺν τῷ πιστῷ Ἀβραάμ», ἐν ᾧ «ἔξ ἔργων Νόμου» καὶ «ἐν Νόμῳ οὐδεὶς δικαιοῦται παρὰ Θεῷ» (Γαλ. 3, 11).

Κ.

ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΙΣ

ΠΕΡΙ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

Ἄριθ. Πρωτ. Ἐν Ἀθήναις τῇ 20 Ἰουνίου 1937
Ἄριθ. Γνωμ. 851

Πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον Θεολογικῶν

Λαβὼν ὑπ' ὄψιν τὸ ὑπ' ἀριθ. 1208 ἔγγραφον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, δι' οὗ ἐρωτᾶται ἐὰν δύναται τὸ Ἐπισκοπικὸν Δικαστήριον, ἐφ' ὅσον τὸ ἀδίκημα, δι' ὃ κατηγορεῖται ὁ ἱερωμένος, συνεπιφέρει τὴν ποινὴν τῆς καθαιρέσεως χωρὶς νὰ εἰσέλθῃ ἐν τῇ οὐσίᾳ ἐκ τούτου καὶ μόνον ὅτι ἐκ τῶν ἀνακρίσεων διεπιστώθη τὸ ἔγκλημα, κηρύσσον ἑαυτὸ ἀναρμόδιον νὰ παραπέμψῃ τὴν ἐκδίκασιν ἐνώπιον τοῦ Πρωτοβαθμίου Συνοδικοῦ Δικαστηρίου κλπ. ἔχω τὴν τιμὴν νὰ γνωρίσω τὴν ἐπὶ τοῦ θέματος γνώμην μου ὡς αὕτη ἀκολουθεῖ.

Κατὰ τὸ ἐπικαλούμενον ἄρθρον 12 τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ποινικῆς Δικονομίας, ἐὰν τὸ Ἐπισκοπικὸν Δικαστήριον μετὰ τὴν ἐνώπιον αὐτοῦ διαδικασίαν ἤθελε κρίνει ὅτι εἰς τὸν κατηγορούμενον ἱερωμένον εἶναι ἐπιβλητέαι ποιναὶ ἀνώτεραι τῶν ἐν τοῖς ἄρθροις 10—11 ὀριζαμένων, κηρύσσει ἑαυτὸ ἀναρμόδιον καὶ παραπέμπει τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸ Πρωτοβαθμῖον Συνοδικὸν Δικαστήριον. Ἐκ τῆς διατυπώσεως τοῦ ἄρθρου τούτου συνάγεται ὅτι προδικασία τῆς παραπομπῆς εἶνε ἡ ἐνώπιον τοῦ Ἐπισκοπικοῦ Δικαστηρίου διεξαγωγή διαδικασίας, δηλονότι ἡ μετὰ τὴν συγκρότησιν αὐτοῦ ἐξέτασις μαρτύρων ἀπολογία τοῦ κατηγορουμένου, ἐὰν, ἐννοεῖται, ἀντιμωλῇ οὗτος κλπ. Ἐκ τούτων συνάγεται ὅτι τὸ Ἐπισκοπικὸν Δικαστήριον δὲν δύναται, ἀνατρέχον μόνον εἰς τὰς διεξαχθείσας ἀνακρίσεις, κἂν ἔτι αὐταὶ εἰσιν ἔνοχοι, καὶ ἐκ τούτων πειθόμενον, νὰ κηρύξῃ ἑαυτὸ ἀναρμόδιον καὶ νὰ παραπέμψῃ τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸ Πρωτοβαθμῖον Συνοδικὸν Δικαστήριον, τοσούτω μᾶλλον καθ' ὅσον δυνατόν κατὰ τὴν ἀκροαματικὴν διαδικασίαν αἱ κατὰ τὴν προδικασίαν ἀνακρίσεις στεροῦμεναι βάσεως ν' ἀνατραπῶσιν.

Ο ΝΟΜΙΚΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ
Ν. ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΑ ΕΠΙΣΚΟΠΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ

Κατὰ τὰς γενικὰς περὶ Δικαίου διατάξεις τὰ ἄρθρα ἐκάστου νόμου ἐρμηνεύονται οὐχὶ μεμονωμένως ἕκαστον, ἀλλ' ἐν συνδυασμῷ πρὸς ἄλληλα, ὅταν πρόκεινται περὶ ὁμοειδῶν διατάξεων. Κατ' ἀκολουθίαν καὶ τὸ ἄρθρον 12 τοῦ νόμου 5383 περὶ ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων θὰ ἐξετασθῇ ἐν ἀλληλουχίᾳ μετὰ τῶν ἄλλων σχετικῶν ἄρθρων τοῦ ἰδίου νόμου καὶ δὴ μετὰ τοῦ ἄρθρου 116 ἐφ' ὅσον ἀμφοτέρω πρόκεινται σχετικῶς μετὰ τὰ Ἐπισκοπικὰ Δικαστήρια. Διαφωνῶν μὲ τὴν γνώμοδότησιν τοῦ Εἰδικοῦ Νομικοῦ Συμβούλου τοῦ Ὑπουργείου τῶν Θεολογικῶν κ. Χ. Στεφανοπούλου, ἣν ἀπεδέχθη κατὰ πλειονοψηφίαν ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, ἀποφαίνομαι ὅτι τὰ Ἐπισκοπικὰ Δικαστήρια, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ παραβάσεως, συνεπιφερούσης τὴν ποινὴν τῆς καθαιρέσεως, δὲν δύναται καὶ δὲν πρέπει νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν οὐσίαν τῆς ὑποθέσεως, ἀφοῦ δὲν δικαιοῦνται νὰ δικάσωσιν, ἀλλ' ὀφείλουσι διὰ προκτικῶν νὰ κηρυχθῶσιν ἀναρμόδια καὶ νὰ διαπέμψωσι τὸν φάκελλον εἰς τὸ Πρωτ. Συνοδικὸν Δικαστήριον. Διὰ τὸ ἐρώτημα δὲ ἐὰν ἡ κατηγορία ἀποδειχθῇ ἀνυπόστατος, ὁ νομοθέτης προέβλεψεν, διὰ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρου 116, καθ' ἣν, περὶ τῆς ἀνακρίσεως, ὑποβάλλεται ὁ φάκελλος ὑπὸ τοῦ ἀνακτιοῦ μετὰ τοῦ πορισματος αὐτοῦ, πρὸς τὸν Μητροπολίτην, ὅστις μετὰ μελέτην τῆς δικονομίας ἀποφαίνεται ἢ ἰολογημένως ἐὰν ὑπόγρη ἢ ὄχι ἀφορμὴ πρὸς δίωξιν, καὶ ἂν μὲν ἡ κατηγορία εἶνε ἀσύστατος ἀναστέλλει πᾶσαν περαιτέρω δίωξιν, ἢ ἂν πρόκειται περὶ ἐλαφροῦ παραπτώματος ἀσκεῖ μόνος του τὴν κατὰ τὸ ἄρθρον 11 πειθαρχικὴν ἐξουσίαν. Ἐὰν ὅμως ὁ Μητροπολίτης τὸναντίον πεισθῇ περὶ τοῦ ἀδικήματος ἐξυπακούεται ὅτι συγκαλεῖ τὸ Ἐπι-

σκοπικὸν Δικαστήριον, οὐχὶ πλέον ἵνα δικάσῃ, ἀλλ' ἵνα τοῦτο κτηνηθῆ ἀναρμοδίον καὶ διαβιβάζῃ τὸν φάκελλον εἰς τὸ Πρωτοβάθμ. Συνοδικὸν Δικαστήριον. Διότι ἂν ἐπρόκειτο νὰ δικάσῃ τὸ Ἐπισκοπικὸν Δικαστήριον, συνεπῶς καὶ νὰ ἀθωώσῃ, πράξιν συνεπιφέρουσαν καθαιρέσιν, θὰ ἐνήργει κατὰ παράβασιν τῶν Ἱερῶν Κανόνων IB' καὶ IC'. Καρθαγένης (418), ὠρισάντων διὰ τὴν δίκην Διακόνου Σύνοδον ἐκ τριῶν Ἐπισκόπων, διὰ δὲ τὴν δίκην Ἱερέως ἐξ ἑξ (6) Ἐπισκόπων. Ἐνῶ τὸ Ἐπισκοπικὸν Δικαστήριον δικάζει μόνον διὰ τοῦ Ἐπισκόπου, μονομελὲς ὄν κατ' οὐσίαν, τούτου δὲ ἀπουσιάζοντος διὰ τριῶν πρεσβυτέρων, κανονικῶς οὐδαμῶς δυναμένων νὰ δικάσῃσι πράξιν Ἱερέως συνεπιφέρουσαν καθαιρέσιν καὶ νὰ ἀποφανθῶσιν ὅτι εἶναι ἀθῶος ἢ ἐνοχος. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές, ὅτι ἴσχυσε ποτὲ, ἵνα ὁ Διάκονος καὶ Πρεσβύτερος δικάζωνται καὶ καθαιρῶνται ὑπὸ μόνον τοῦ Ἐπισκόπου τῶν κατὰ τὰς διατάξεις τῶν Ἱερῶν Κανόνων Δ' καὶ IB'. Ἀντιοχείας (314), ἀλλ' αἱ διατάξεις αὗται κατηργήθησαν ὑπὸ τῶν προαναφερθέντων Ἱερῶν Κανόνων IB' καὶ IC'. Καρθαγένης, ἐπικυρωθέντων ὑπὸ τοῦ Β' τῆς Στ'. Οἰκουμενικῆς.

Ἡ γνώμη μου αὕτη περὶ Ἐπισκοπικῶν Δικαστηρίων εἶνε σύμφωνος καὶ μὲ τὴν πράξιν τῶν Συνοδικῶν Δικαστηρίων. Διότι παραβάσεις διαπεμφθεῖσαι ὑπὸ Ἐπισκοπικοῦ Δικαστηρίου ὡς ἀναρμοδίον εἰς τὸ Πρωτοβ. Συνοδικὸν Δικαστήριον καὶ κολασθεῖσαι, ἐγένοντο δεκατὰ καὶ ἐξεδικάσθησαν ὑπὸ τοῦ Δευτεροβαθμίου Συνοδικοῦ Δικαστηρίου κατ' ἔφεσιν, πρᾶγμα ὅπερ δὲν ἀναφέρεται ἐν τῷ νόμῳ, οὐχὶ ἐκ παραλήψεως τοῦ Νομοθέτου. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι τὸ Ἐπισκοπικὸν Δικαστήριον ἐπὶ τοιούτων παραβάσεων δὲν δικάζει καὶ συνεπῶς, χωρὶς νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς οὐσίας τῆς πράξεως ἐφ' ὅσον ἀποδεικνυομένην συνεπιφέρει τὴν ποινὴν τῆς καθαιρέσεως, κηρύσσεται ἀπλῶς ἀναρμοδίον καὶ διαπέμπει τὸν φάκελλον πρὸς ἐκδίκασιν τῆς ὑποθέσεως εἰς τὸ Πρωτοβάθμιον Συνοδικὸν Δικαστήριον καὶ κατ' ἔφεσιν εἰς τὸ Δευτεροβάθμιον τοιοῦτο. Ἐὰν τὸ Ἐπισκοπικὸν Δικαστήριον, εἰσερχόμενον εἰς τὴν οὐσίαν τῆς ὑποθέσεως, ἐδίκαζε κατὰ πρῶτον βαθμὸν, τὸ Πρωτοβάθμιον Συνοδικὸν Δικαστήριον θὰ ἐθεωρεῖτο ὅτι δικάζει κατὰ δεύτερον βαθμὸν, ἦτοι κατ' ἔφεσιν καὶ συνεπῶς δὲν θὰ ἐπετρέπετο νέα ἔφεσις τῆς ὑποθέσεως εἰς τὸ δευτεροβάθμιον Συνοδικὸν δικαστήριον, ἦτοι ἢ ὑπόθεσις νὰ δικασθῆ εἰς τρία δικαστήρια, ὅπερ ἐξ οὐδεμιᾶς διατάξεως τοῦ προκειμένου νόμου ἐνδείκνυται. Ὁρθῶς ἄρα ὁ νομοθέτης, καὶ οὐχὶ λελανθασμένως, δὲν ὁμιλεῖ εἰς τὸ ἄρθρον 113 περὶ ἐφέσεως τῶν ὑπὸ τῶν Ἐπισκοπικῶν Δικαστηρίων ἐγκαλουμένων λόγῳ ἀναρμοδιότητος ὑποθέσεων εἰς τὸ Πρωτοβάθμιον Συνοδικὸν Δικαστήριον, ἐφ' ὅσον τὸ Ἐπισκοπικὸν τοιοῦτο δὲν δικάζει τὰς τοιαύτας ὑποθέσεις μὴ εἰσερχόμενον εἰς τὴν οὐσίαν, ἀλλ' ἀπλῶς διαπέμπει ταύτας εἰς τὸ ἀρμοδίον δικαστήριον. Κατ' ἀκολουθίαν κατὰ πρῶτον βαθμὸν δικάζει τὴν διαπεμφθεῖσαν ὑπόθεσιν ὑπὸ τοῦ Ἐπισκοπικοῦ Δικαστηρίου τὸ Πρωτοβάθμιον Συνοδικὸν Δικαστήριον, κατὰ δεύτερον δὲ βαθμὸν τὸ Δευτεροβάθμιον Συνο-

δικὸν τοιοῦτον. Ὡς πρὸς τὴν ὑποστηρικθεῖσαν γνώμην τῆς σκοπιμότητος, ὁ νομοθέτης ὑπολογίζει πάντοτε ἐπὶ συντετῶν δικαστῶν καὶ οὐχὶ φαύλων.

Κατόπιν τούτων ἡ γνώμη μου εἶνε, ὅτι τὰ Ἐπισκοπικὰ Δικαστήρια ἐπὶ ὑποθέσεων, αἵτινες συνεπιφέρουσι ποινὴν καθαιρέσεως, δὲν εἰσερχονται εἰς τὴν οὐσίαν τῆς ὑποθέσεως.

† Ο ΘΕΣΣΑΛΙΩΤΙΔΟΣ ΙΕΖΕΚΙΗΛ

Ἡ ΦΙΛΙΑ ΓΕΝΙΚΩΣ

ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΕΓΑΝ ΦΩΤΙΟΝ

ΥΠΟ

ΚΩΝΣΤ. Γ. ΜΠΟΝΗ

[2]

1. Καὶ ἐν πρώτοις ἡ φιλία εἶναι ἀγαθόν. Ἐν τῶν ὑψίστων ἀγαθῶν τῆς ζωῆς, μία τῶν ἰσχυροτάτων ἀποδείξεων τῆς ὑψίστης ἀξίας καὶ τοῦ ὑψίστου προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν ἰδεῶδες, ὅπερ διανοίγει μίαν ἔψιν ἐν τῷ ἀτελευτήτῳ καὶ τῇ ἀθανασίᾳ· μία ἐξυψώσις ἀνωτέρα πάσης ἄλλης εὐδαιμονίας· μία πηγὴ τῆς εὐγενεστάτης καὶ ἡδίστης χαρᾶς, ἀλλ' ἅμα καὶ τῶν δυσκολωτάτων θυσιῶν καὶ ὑποχρεώσεων ἐν τῶν ἐξοχότερων μέσων ἠθικῆς ἐξυψώσεως καὶ προόδου καὶ σταθερότητος. Ἡ φιλία εἶναι ἐπίσης ἀγαθόν, ἐν ᾧ καὶ δι' οὗ συνδέονται ἐν κοινωνίᾳ οἱ ἄνθρωποι. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην, ἐν ἐκάστη κοινωνικῇ συνδέσει ὑπάρχει μία φιλία, ἐν ᾧ δὲ οἱ ἄνθρωποι ἴστανται ἐν μιᾷ τοιαύτῃ μετ' ἀλλήλων ἐπαφῇ, ἐκτείνεται καὶ ἡ φιλία τῶν. Ἡ φιλία λοιπὸν ὑψίσταται ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ μόνον ἐν αὐτῇ λαμβάνει ἀφορμὴν εἰς ἐκδήλωσιν τοῦ ἀγαθοῦ περιεχομένου τῆς. Κοινωνικῆ δὲ σύνδεσις κατ' Ἀριστοτέλην δὲν εἶναι ἄλλο τι ἢ συνέπεια τῆς φιλίας. Κοινωνικὴ δηλαδὴ κατ' αὐτὸν σύνδεσις εἶναι ἡ οἰκιοθελῆς τῶν συνδεομένων ἐν οἰαδῆτινι μορφῇ τοῦ συζῆν πρόσκλισις¹.

2. Ἡ φιλία, κατὰ ταῦτα, εἶναι καὶ πρόσκλισις ψυχῶν. Ἀμοιβαία συμπαθῆς διάθεσις εἰς τὸ θέλειν καὶ πράττειν τὸ ἀγαθόν. Ὡς πρόσκλισις δὲ ἐκδηλοῦται ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐν τῇ ὁρμῇ δηλαδὴ τοῦ φιλοῦντος συμπαθεῖν φερομένου πρὸς τὸν ἀγαπώμενον, ἐν ᾧ καὶ περὶ ὃν στρέφεται. Ἐν τῇ ἀγάπῃ δὲ ταύτῃ τελοῦν-

1. Ἡθ. Νικ. Θ I, 4. Θ IX, 11. Θ XI, 1± ε.

2. Ἀδ τοθι.—Πρόδηλος εἶναι ἡ εὐρεία ἐννοια, ἣν ὁ Σταγειρίτης φιλόσοφος ἀποδίδει τῇ ἐννοίᾳ τῆς φιλίας. Οὗτος ἀναφέρει καὶ τὰς στενωτέρας ἐκεῖνας σχέσεις τῶν ἀνθρώπων, αἵτινες ἐν ἠθικῇ ἀξιολογίᾳ θὰ ἠδύναντο νὰ ὑπαχθῶσιν ὑπὸ τὴν εὐρυτάτην καὶ πολυσύνθετον τῆς φιλίας ἐννοίαν, ὡς π.χ. εἶναι ἡ οἰκογενειακὴ ζωὴ, ἡ σχέσις ἀνδρὸς καὶ γυναίκος, τέκνων πρὸς γονεῖς καὶ γονέων πρὸς τέκνα, οἱ διάφοροι ἄλλοι συγγενικοὶ δεσμοὶ κτλ. Ἄλλ' οἱ δεσμοὶ οὗτοι οὐδαμῶς δύνανται νὰ ὑπαχθῶσιν ὑπὸ τὴν στενωτέραν ἐννοίαν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τῆς ἀξίας τῆς φιλίας, ὡς φυσικῶς καὶ ἀναγκαιῶς ἀπορρέοντες ἐκ τῶν κοινωνικῶν ἢ φυσικῶν τούτων σχέσεων. Ἐκ τῆς γενικῆς λοιπὸν ἐννοίας τῆς φιλίας πρέπει νὰ διακρίνηται ἡ ἐν στενωτέρᾳ ἐννοίᾳ ἰδιαιτέρα ἰδιότης τῆς φιλικῆς προσκλίσεως τῶν ἀτόμων μεταξὺ τῶν. Ἐν αὐτῇ ὁ φίλος ἐπιθυμεῖ καὶ ἐργάζεται τὸ ἀγαθόν εἰς τὸν φίλον τὸν δι' αὐτὸ τὸ αἶσθημα τῆς φιλίας. Ἄνευφυσικῆς τινος ὑποχρεώσεως ἢ κοινωνικοῦ τινος προσαναγκασμοῦ.

3. Θ ε μ. Μ. Πα ρ α σ κ ε υ ο π ο ῦ λ ο υ, Φιλικὴ ἀνθοδέσμη. Ἐν Κ) πόλει 1886 σ. 13 ἐνθα παρατίθεται ἐπιστολὴ Εὐγενίου τοῦ Βοῦ λ γ ἄ ρ ε ω ς περὶ φιλίας.

ται και πραγματοποιουνται ἀμοιβαίως τὰ εὐγενέστερα και ὑψηλότερα τῶν φίλων ἰδανικά. Πᾶσα δ' ἐκδήλωσις ἀρετῆς εὐρίσκει τὴν ἐν τῷ φιλικῷ δεσμῷ ἐφαρμογὴν τῆς. Ἐκτελεῖται ἡ ἀρετὴ ὡς τοιαύτη και μόνη ἄνευ ὑστεροβουλίας ἢ ἐγωιστικῆς τινος κινήσεως. Διότι, κατὰ τὸν Ἄριστοτέλην, ἡ ἀρετὴ καθ' ἑαυτὴν εὐφραίνει τὸν ἔχοντα και καθιστᾷ εὐδαίμονα, διὸ και πᾶσα ἀληθῆς και πραγματικὴ φιλία τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἀρετῆς και τὸ ἐναρέτως ζῆν πρέπει νὰ ἔχη ὡς σκοπὸν. Ἡ φιλία δὲν πρέπει νὰ σαλεύηται ἢ μετακινήται, ἀλλὰ ἀκλόνητος νὰ διατηρῆται ἐν τῇ αὐτῇ ἐντάσει και τῇ αὐτῇ ἐκδηλώσει¹. Τοῦτο ὁμοῦς συμβαίνει ἐφ' ὅσον βασίζεται και οἰκοδομεῖται ἐπὶ τῆς ἀρετῆς, μόνης ἀσαλεύτου και ἀμεταθέτου κατὰ τὴν οὐσιαστικὴν τοῦ χαρακτῆρός τῆς ὕφην. Οὕτε τὸ ἡδὺ οὔτε τὸ ὠφέλιμον εἶναι καθ' ἑαυτὰ ἀγαθὰ, ἀλλὰ μόνη ἢ ἀρετὴ τὸ κυρίως ἀγαθόν². Ὡς τοιαύτη δὲ εἶναι ἀτελεύτητος και ἀπειρος, ὅτι «οὐκ ἔστι κόρος τῶν καλῶν»³. Μεταδίδει αὐτὴ τὸν πλοῦτον τῆς χάριτός τῆς, ἄνευ ἐλαττώσεως τοῦ περιεχομένου τῆς. Φιλία δὲ στηριζομένη ἐπὶ προσκλίσεως ἐξ ἀγάπης ὡς ἀρετῆς, εἶναι ἀμετάθετος και ἀσάλευτος. Ἐνῷ τοῦναντίον, φιλία θεμελιουμένη ἐπὶ τῆς ὑστεροβούλου ὠφελιμότητος ἢ τοῦ συμφέροντος ἢ τοῦ ἡδέος, ἀπλῶς «κατὰ συμβεβηκός τε δὴ αἱ φιλίαι αὐταί εἰσι... και εὐδιάλυτοι δὴ αἱ τοιαῦται εἰσι, μὴ διαμερόντων αὐτῶν ὁμοίων» ἐὰν γὰρ μηκέτι ἡδεῖς, ἢ χρησίμοι ὦσιν, παύονται φιλοῦντες... Τελεία δ' ἐστὶν ἡ τῶν ἀγαθῶν φιλία και κατ' ἀρετὴν ὁμοίως»⁴. Καὶ περαιτέρω: «οὐ γὰρ ἦ ἔστιν ἄπερ ἔστιν ὁ φιλούμενος, ταύτη φιλεῖται, ἀλλ' ἢ πορίζουσιν οἱ μὲν ἀγαθόν τι οἱ δὲ ἡδονήν»⁵. Προχωρῶν δὲ ὁ ἐκ Σταγείρων φιλόσοφος ἀποφαινεται: «Οἱ δὲ βουλόμενοι τ' ἀγαθὰ τοῖς φίλοις ἐκείνων ἔνεκα, μάλιστα φίλοι»⁶.

Τὴν πρόσκλινσιν ταύτην τῶν φιλουμένων τὴν ἐξ ἐσωτερικῆς ἀγαθῆς διαθέσεως προερχομένην και ἐν τῇ ἀγάπῃ τελειουμένην διακρίνει ὁ Ἄριστοτέλης τῆς ἐκ τῆς εὐνοίας ἀπορρέουσας. Ἡ εὐνοια, λέγει οὗτος, ἐπιθυμεῖ τὸ καλὸν τοῦ ἄλλου, χωρὶς νὰ ὑπολογίζῃ τὸ αὐτὸ και ἐπὶ τοῦ ἐτέρου φρόνημα. Ὁμοφρονῶν δὲ και εὐνοῶν δύναται τις νὰ εἶναι και πρὸς οὓς οὐδέποτε εἶδεν ἢ ἠκουσε, πρὸς πρόσωπα ἄγνωστα, ἀρκεῖ τὰς ἐξωτερικὰς τούτων ἰδιότητας εἶτε ἐν τῆς μελέτης εἶτε ἐκ τῆς ἀκοῆς εἶτε ἄλλως πως, ἐν τοῖς καλλιτεχνήμασι, φέρ' εἶπεῖν, νὰ ἐγνώρισεν. Ἡ φιλία ἀντιθέτως βασίζεται ἀναγκαιῶς ἐπὶ τῆς ἀμοιβαιότητος και ἀλληλεπιδράσεως τῆς διαθέσεως, ἣν ἕκαστος ἐκδηλοῖ και πρέπει νὰ ἐκδηλοῖ τῷ ἐτέρῳ⁷. Εὐνοια δύναται νὰ γεννηθῇ αἰφνιδίως και ἄνευ προηγουμένης στενωτέρας γνωριμίας. Ἡ φιλία ὁμοῦς θεμελιούται ἐπὶ προηγουμένης ἀκριβοῦς συναναστροφῆς και ἐπικοινωνίας⁷. Ἡ εὐνοια ἐγγίζει μᾶλλον πρὸς τὴν γενικὴν ἀξίαν τῆς τιμῆς και εὐγενείας, ἐνῷ ἡ φιλία

εἰσδύει εἰς τὰς μυχαιτάτας ψυχικὰς τοῦ ἄλλου ἰδιότητας, ζητεῖ ν' ἀναλύσῃ τὸ ψυχικὸν και πνευματικὸν τοῦ ζῆν, ν' ἀνατάμῃ τὸν χαρακτῆρά του, νὰ γνωρίσῃ τὸ ἰδιότυπὸν τοῦ ἐγῶ, ν' ἀντιληφθῇ τὴν μετξιν, οὕτως εἶπεῖν, τῶν στοιχείων τῆς ψυχοσυνθέσεώς του, νὰ μαντεύσῃ τὰς κινήσεις ἀρχὰς του και νὰ καταμάθῃ τὴν ζωὴν του καθόλου ὡς ἐκφανοῖν ἐν τε τοῖς καθέκαστα και ἐν τῷ συνόλῳ. Ἡ εὐνοια, κατὰ τὸν Ἄριστοτέλην, ἡ δύνατο και δύναται νὰ εἶναι ἢ ἀφετηρία και ἢ πρωταρχικὴ τῆς ἀναπτύξεως τῆς φιλίας αἰτία. Διὸ και ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἡ εὐνοια διὰ τοῦ χρόνου ἀναπτύσσεται—ἂν και οὐχὶ πάντοτε—εἰς φιλίαν¹.

Ἐτέραν διάκρισιν ποιεῖται ὁ Ἄριστοτέλης μεταξὺ φιλίας και ὁμοφροσύνης. Ἐν τῇ ὁμοφροσύνῃ διαδέλπει οὗτος τὸ χρήσιμον και ὠφέλιμον. Αὕτη συναντᾶται λίαν συχνὰ ἐν τοῖς πράγμασι τῆς πολιτικῆς ζωῆς και θὰ ἡδύνατο νὰ κληθῇ πολιτικὴ φιλία². Κατὰ τὸν Ἄριστοτέλην λοιπὸν ἡ ὁμοφροσύνη ἔχει καθαρῶς ἐξωτερικὴν πολιτικοκοινωνικὴν ἐκδήλωσιν και σκοπὸν, τὸ κοινωνικῶς χρήσιμον. Διὰ τοῦτο ἡ φιλία, ἢ ἐπὶ ἐσωτερικῆς και μόνον συμπαθείας στηριζομένη, ἢ οὐδέποτε σκοποῦσα και θηρεύουσα τὸ χρήσιμον, ἢ τὸ ὠφέλιμον ἢ τὸ ἡδύ, ἀρκοῦντως διακρίνεται τῆς ὁμοφροσύνης, τῆς ἐξωτερικῆς και χρησίμου σκοποῦς ἐπιδιωκούσης³.

Κατὰ τὸν Ἄριστοτέλην, ἡ φιλία διακρίνεται εἰς τὰ ἐξῆς τρία εἶδη: εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ ὠφελίμου βασιστομένην και παρ' ἀμφοτέρων ἐπιζητούμενην τὴν ὀρμωμένην ἐκ τῆς εὐχαριστήσεως, ἣν ὁ ἕτερος δι' οἰωνδῆποτε χαρισμάτων τῷ ἐτέρῳ παρέχει και τὴν ἐξ ἀρετῆς προερχομένην, ἐν τῇ ἀρετῇ δρῶσαν και διὰ τὴν ἀρετὴν και μόνην ὡς τοιαύτην φιλοῦσαν. Ἐν ταῖς δύο πρώταις ἰδιότησιν ὁ φίλος δὲν ἀγαπάται και δὲν ἐπιζητεῖται ὡς τοιοῦτος διὰ τὸ ἴδιον αὐτοῦ ψυχικὸν εἶναι, ἀλλ' ὡς ἀπλοῦν μέσον εἰς παροχὴν ὠφελίμου ἢ ἡδονῆς. Παυομένων δὲ τῶν τελευταίων τούτων, παύει και ἡ μετ' ἀλλήλων φιλία. Εἰ και ἡ ἐκ τέρψεως φιλία ἐμπεριέχει τι τὸ εὐγενέστερον ἐν ἑαυτῇ ἀφ' ἧς, τι ἢ ἐκ συμφέροντος και ὠφελιμοθηρίας, ἐν τούτοις, ὡς μὴ ἰσταμένη ἐν τῷ δεσμῷ τῆς φιλίας ὡς ἀξιολογικοῦ ἀγαθοῦ, ἐκόλως διαλύεται και ἀπόλλυται ἅμα παύσασιν και αἱ πρὸς τέρψιν παρεχόμεναι ἀφορμαί. Τὸ πρῶτον εἶδος τῆς φιλίας συναντᾶται

1. Αὐτόθι. Προφανῶς οὐχὶ ἠτιολογημένως. Διότι, ἐφ' ὅσον ἐν τούτῳ δὲν γεννᾶται και δὲν ἐκφύεται τὸ ἰδιαιτερον τῆς ἀτομικῆς συμπαθείας, τὸ ἔλκυον και παροτρύνον εἰς τὸν τῆς φιλίας δεσμόν, οὐδέποτε δύναται ἢ εὐνοια ν' ἀναπτυχθῇ εἰς φιλίαν. Ἐξ ἄλλου μῆκος χρόνου και ἐγγυτέρα γνωριμία, ἔστω και ἐξ εὐνοίας ἀπορρέουσα, οὐδαμῶς συνυπονοοῦσι κατ' ἀνάγκην τὴν βαθυτέραν ἐκείνην ψυχικὴν συγγένειαν, ἣν ἀξιοματικῶς, οὕτως εἶπεῖν, ἡ φιλία ἀπαιτεῖ. Εὐνοια και φιλία ἰκανῶς διαστέλλονται ἀπ' ἀλλήλων.

2. Ἡθ. Νικ. Θ. IX, 11.

3. Ἡ τοῦ Ἄριστοτέλους διάκρισις τῆς φιλίας ἀπὸ τῆς εὐνοίας και ὁμοφροσύνης εἶναι ἀντικειμενικὴ. Ὁρμᾶται δηλαδὴ οὐχὶ ἐκ τῆς ὑποκειμενικῆς ἰδιότητος τῆς οὐσίας των, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀντικειμενικῆς τούτων ἐκφάνσεως. Ἄλλ' ὡς ἐρρέθη, ἡ φιλία εἶναι ἔννοια συνθετικὴ, ὡς τοιαύτη δὲ περιλαμβάνει και τὰς ἐπὶ μέρους ταύτας ἰδιότητας, ἐφ' ὅσον ἐπὶ τοῦ ἀγαθοῦ στηρίζονται και ἐν τῷ ἀγαθῷ ἐνεργοῦσιν.

1. Ἡθ. Νικ. ἐνθ' ἄνωτ.

2. Αὐτόθι.

3. Ἡθ. Νικ. Θ. III, 3.

4. Ἡθ. Νικ. Θ. III, 3.

5. Ἡθ. Νικ. Θ. III, 4.

6. Ἡθ. Νικ. Θ. VIII, 10.

7. Ἡθ. Νικ. Θ. IV, 5.

παρὰ τοῖς μεγάλῃς ἡλικίας ἀνθρώποις, ἐνθὸς τὸ δευτέρου παρὰ τοῖς νέοις, διότι ἐκεῖ μὲν ἐπικρατεῖ ἡ ὑπολογίζουσα καὶ σταθμιζουσα κρίσις, ἐνταῦθα δὲ τὸ συναίσθημα. Ἐπομένως ἡ τρίτη ιδιότης τῆς φιλίας, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην, εἶναι ἀληθής, ἢ ἐπὶ τῆς ἀρετῆς δηλονότι· βασισμένη καὶ συγχρόνως τὰ ὀφέλη ἀμφοτέρων τῶν ἄλλων ἐν ἑαυτῇ συνεπιφέρουσα καὶ συνενούσα. Ἡ φιλία αὕτη εἶναι ἡ «τῶν ἀγαθῶν καὶ κατ' ἀρετὴν ὁμοίων»¹. Ἐν αὐτῇ ἀγαπᾶται ἕκαστος τῶν φίλων διὰ τὴν ἀνωτέραν ἠθικὴν ἀξίαν του, διὰ τὴν προσωπικότητά του, διὰ τὴν ἀρετὴν του². Βάσις ἐπομένως ταύτης εἶναι ἡ ἀρετὴ, διότι ἀληθῆς φιλία εἶναι «ἢ κατ' ἀρετὴν ὁμοιότης»³. Φιλία, κατὰ ταῦτα, εἶναι ἢ ἐπὶ μιᾶς συνειδητῆς συμφωνίας βασισμένη κοινότης τῆς καρδίας, ἐκδηλευμένη ἐν τῇ ἀμοιβαίᾳ εὐαρεσκείᾳ καὶ εὐμενείᾳ, χωρὶς ὁμοῦ καὶ νὰ ὀρμάται ἐξ αὐτῶν, ὅποτε θὰ μετεβάλλετο εἰς φιλίαν ἐξ εὐχαριστήσεως ἢ ὁμοφροσύνης.

(Συνεχίζεται)

1. Ἡθ. Νικ. Θ VIII, 10.

2. Αὐτὸ θί: «μᾶλλον δὲ τῆς φιλίας οὐσῆς ἐν τῷ φιλεῖν καὶ τῶν φιλοφίλων ἐπαινουμένων, φίλων ἀρετῆ ἕτοιμον, ὥστ' ἐν οἷς τοῦτο γίνεται κατ' ἀξίαν, οὗτοι μόνιμοι φίλοι καὶ ἢ τούτων φιλία».

3. Ἐνθ' ἀνωτ.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΝ

ΟΠΩΣ ΤΑ ΠΕΤΕΙΝΑ ΤΟΥ ΟΥΡΑΝΟΥ*

ΤΑ ΟΡΦΑΝΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Εἰς τὴν παραλίαν τῆς Βουλιαγμένης παιγνιδίζουν οἱ ἄφροι μὲ τὴν ἄμμον καὶ ἑκατὸν πενήντα παιδάκια ἡμίγυμνα, μὲ τοὺς ἄφρους καὶ τὸ κῦμα. Εἶνε ἢ ὥρα πού τὸ ὄρφανοτροφεῖον τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς κατεβαίνει ἀπὸ τὸ πευκόφυτον ἕψωμά του διὰ νὰ ἀπολαύσουν οἱ μικροὶ τρόφιμοί του τὴν δροσιά τοῦ νεροῦ καὶ τὴν χαρὰν τοῦ κύματος. Ἔχει γεμίση ἢ ἄκρη τοῦ γυαλοῦ ἀπὸ τὰ ὀρθὰ ξεφωνητὰ καὶ τὶς χαρούμενες κραυγές, καὶ ἂν δὲν ἦταν προῶνές οἱ ἀνταύγειες τοῦ οὐρανοῦ ἄστρου εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἀτάραχου κόλπου, θὰ ἐνόμιζε κανεὶς ὅτι ἦρθαν νὰ κουρνιάσουν εἰς τὰ φυλλώματα τῶν δένδρων ὅλα τὰ πετεινά τοῦ οὐρανοῦ, διὰ τὰ ὅποια φροντίζει μόνον ὁ Κύριος. Ἀλλὰ μήπως ὁ Κύριος δὲν φροντίζει καὶ διὰ τὰ ἑκατὸν πενήντα παιδιὰ τοῦ ὄρφανοτροφείου; Ἔτσι ὅπως τὰ βλέπω κατακάθαρα, μὲ τὰ πανέξυπνα ματάκια τους καὶ τὰ μουτράκια τὰ ἡλιοκαμμένα, πού μὲ κυτᾶζουν μὲ περιέργειαν, μοῦ φαίνεται νὰ διακρίνω τὴν ἔκφρασιν τῶν παιδίων πού ἠγάπησεν ὁ Ἰησοῦς. Πρέπει ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τὸ πανύψηλον πέτρινον κτίσμα, ὅπου τὰ ἔχουν ἐγκαταστήσει, νὰ ὑπάρχει μία μέθοδος καὶ ἓνα σύστημα πού διορθώνει τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου. Πρέπει νὰ ἔχη τὰ μέσα ἄφθονα, διὰ νὰ ἠμπορῇ νὰ διαπλάσῃ τοὺς χαρακτῆρας, νὰ ἐπιβάλλῃ ἐλευθέραν τὴν πειθαρχίαν καὶ νὰ κάμνῃ αὐτὰ τὰ παιδιὰ ἔτσι σευνά καὶ χαρούμενα, ἔτσι εὐγενικά καὶ συμπονετικά. Καὶ ἐσκαρφάλωσα τὸν λόφον. Πρέπει νὰ σᾶς ὁμολογήσω ὅτι δὲν ἐπερίμενα τόσην

τάξιν, τόσην εὐπρέπειαν, τόσην ἀρχοντιά, ὅταν ἀνέβαινα τὰ σκαλοπάτια τοῦ Ὁρφανοτροφείου τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς. Ἐκεῖνος ὁ λόφος ἔχει γίνῃ ἓνα ἀπλόχωρον ὑπαίθρον, μὲ τὶς ὡμορφες σκαλωτές του ἄλλεες, μὲ τὰ πεντακάθαρα πεζούλια του καὶ τὶς ψηλές του βεράντες, πού ἀνοίγουν εἰς τὸν ὄριζοντα τὶς τέσσαρες ὄψεις των. Εἶνε καλὰ διαλεγμένος ὁ τόπος πού ἐκτίσθηκε τὸ πρῶτον αὐτὸ Ὁρφανοτροφεῖον, μὲ τὰ χρήματα τῆς Σοφίας Σλήμαν.

Ὁ κόλπος ἀπλώνεται γύρω ἀπὸ τοὺς λόφους διὰ νὰ καθρεπτίσῃ εἰς τὰ νερά του τὶς πράσινες τοῦρες τῶν πύκων του. Καὶ παντοῦ, δεξιὰ καὶ κατάντικρυ, ἐκεῖ ὅπου ξέπεφταν κάποτε οἱ κυνηγοί, εἶνε τώρα ἐπαύλεις καὶ ἀγροικίαι, σπιτάκια καὶ παραπήγματα, ἕνας νέος κόσμος πού ζωντανεῖται τὸ τοπεῖον. Δὲν ξεύρω ἂν αὐτὸς ὁ κόσμος γνωρίζει αὐτὴν τὴν ἄλλην ζωὴν πού προετοιμάζεται ἐδῶ ἐπάνω εἰς τὸν λόφον τοῦ Ὁρφανοτροφείου. Μοῦ φαίνεται πῶς τὴν ἀγνοεῖ καὶ εἶνε κῆμα. Διότι τὰ παιδιὰ πού μεγαλώνουν ἐκεῖ μέσα εἶνε τιμὴ καὶ ἔπαινος διὰ τὸν τόπον, εἶνε ἢ εὐνοια τοῦ οὐρανοῦ διὰ τὴν εὐσπλαχνίαν πού φέρεται ἐκεῖ κάτω εἰς τὴν ἄκρη τῆς Ἀττικῆς. Θὰ ἔπρεπε νὰ ἀνεβαίνουν ἕως τὸ Ὁρφανοτροφεῖον ἐκεῖνοι πού πηγαίνουν εἰς τὴν Βουλιαγμένην. Θὰ ἴδουν ὅτι ἐκεῖ ὅπου κατὰ τὴν περίοδον τοῦ πολέμου κατοικοῦσαν οἱ νυχ ἐριδες, ὠργανώθη μὲ θέλησιν καὶ ὑπομονήν, μὲ στεργήσεις καὶ αὐτοθυσίας ἓνα πρότυπον Ὁρφανοτροφείου. Γίνονται δεξιὰ πρῶτον τὰ ὄρφανὰ πατρός καὶ μητρός, καὶ δεύτερον τὰ ὄρφανὰ πατρός. Εἶνε τώρα περὶ τὰ 150, μικρὰ ἀνδρα Ἑλληνόπουλα πού ζοῦν μιὰ χαρούμενη παδικὴ ζωὴ, μὲ ἀπλωμένη ἐπάνω των ἀντὶ τῆς μητρικῆς στοργῆς, τὴν στοργὴν τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Εἶδα τοὺς κοιτῶνάς των καὶ ἐλυμπίστηκα τὰ χιονᾶτα σετόνια των, εἶδα τὴν τάξιν τοῦ σχολείου των καὶ ἐχάρηκα διὰ τὴν εὐθυμίαν τῆς, διὰ τὸν ἀερισμὸν τῆς, διὰ τὴν πατριωτικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἐμφάνισίν τῆς. Εἶδα τὸ δλοκάθαρον ἐστιατόριον καὶ παρηκολούθησα τὰ παιδιὰ εἰς τὸ γεῖμα των, μὲ στρωμένο τὸ τραπέζι εἰς τὴν ὑψηλοτέραν βεράνταν καντάντικρυ εἰς τὸν ὠραιότερον κόλπον τῆς Ἀττικῆς καὶ ἔννοιωσα τὴν ὠργανωμένην εὐθυμίαν αὐτῶν τῶν μικρῶν ὄρφανῶν Ἑλληνοπαίδων. Εἶδα τὴν σεμνὴν ἐκκλησίαν των τῆς Κοιμήσεως καὶ ἐσκέφθην ὅτι διὰ ἓνα παρόμοιον ἔργον θὰ πρέπη νὰ γίνωνται μεγάλαι θυσίαι. Θεεῖ! ἢ ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἀγωνίζεται νὰ τὸ συντηρῇ καὶ τὰ ἔσοδα τοῦ προϋπολογισμοῦ του εἶνε, ὅπως μοῦ λέγει ὁ διευθυντῆς του κ. Ράμφος, τὰ πλέον ἀόριστα ἔσοδα πού ἐγράφησαν ποτὲ εἰς προϋπολογισμόν. «Εἰσφοραί». Ζῆ ἀπὸ εἰσφορᾶς. Ζῆ ἀπὸ μερικῶν δίσκουων τῶν ἐκκλησιῶν καὶ μερικῶν γενναιοδωρῆς ἀνθρώπων πού ἐγγνώρισαν τὴν μεγάλην εὐσπλαχνίαν πού καλλιεργεῖται ἐκεῖ ἐπάνω. Ἀθηναῖοι, πού δροσιζέσθε εἰς τὸν κόλπον τῆς Βουλιαγμένης, κυτᾶξτε αὐτὰ τὰ παιδιὰ πού τρετίζουν σάν πουλιὰ ἀπορφανισμένα. Κυτᾶξτε τὸ μεγάλο πέτρινο οἰκοδόμημα τῆς Σλήμαν καὶ θυμηθῆτε ὅτι ἠμπορεῖτε νὰ γίνετε καὶ σῆς ἓνα μέρος τοῦ Κυρίου πού φροντίζει διὰ τὰ πετεινά τοῦ οὐρανοῦ.

* Ἐκ τοῦ «Ἐλευθέρου Βήματος» τῆς 11 Ἰουλίου 1937.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

Ἡ παγκόσμιος χριστιανική κίνησις.

Τῇ 12 λήγοντος μηνὸς ἤρξατο τῶν συνεδριῶν τῆς ἐν Ὁξφόρδῃ ἡ παγκόσμιος συνδιάσκεψις τοῦ Πρακτικοῦ Χριστιανισμοῦ, τὸ δεύτερον ἀπὸ τοῦ 1925, τῇ συμμετοχῇ 900 ἀντιπροσώπων τῶν προτεσταντικῶν καὶ τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Καὶ πρόεδροι μὲν τοῦ συνεδρίου ὤρισθησαν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Καντεμβουρίας Dr Lang, ὁ Μητροπολίτης Θουατείρων Γερμανός, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Σουηδίας E. Eidem, ὁ Ἐπίσκοπος Dornakal (Ἰνδιῶν) N. S. Azariah, ὁ Καθηγ. William Adams Brown τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ ὁ πάστορ τῶν Παρισίων Marc Boegner, γενικὸν δὲ θέμα τῶν ἀνακωνώσεων καὶ τῶν συζητήσεων ἐτέθη τὸ τῆς σχέσεως Ἐκκλησίας, ἔθνους καὶ κράτους, ὑποδιαιρεθὲν εἰς 6: α) ἡ Ἐκκλησία καὶ τὸ ἔθνος, β) ἡ Ἐκκλησία καὶ τὸ κράτος, γ) ἡ Ἐκκλησία, τὸ ἔθνος καὶ τὸ κράτος ἐν ταῖς σχέσεσι των πρὸς τὴν κοινωνικὴν τάξιν, δ) ἡ Ἐκκλησία, τὸ ἔθνος καὶ τὸ κράτος ἐν ταῖς σχέσεσι των πρὸς τὴν παιδείαν, ε) ἡ παγκόσμιος Ἐκκλησία καὶ ἡ διεθνὴς τάξις, καὶ στ) ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ὁ πόλεμος ἀπὸ ἐποπείως οἰκουμενικῆς. Ἀμέσως μετὰ τὴν συνδιάσκεψιν ταύτην θὰ ἐπακολουθήσῃ ἐν Ἐδιμβούργῳ ἡ ἐπ' ἴσης παγκόσμιος συνδιάσκεψις περὶ πίστεως καὶ διοικήσεως. Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ἡ πρὸς ἀλλήλους ἐπαφὴ τῶν διαφόρων κλάδων τοῦ Χριστιανισμοῦ, εἰς οὗς ἡ τοῦ Ἐνὸς Ποιμένος ποιμνὴ κρίμασιν, οἷς Αὐτὸς οἶδε, τυγχάνει ἀπὸ ἑκατονταετηρίδων διεσπασμένως, ἂν μὴ ἄγει ἀμέσως εἰς τὴν ὀριστικὴν ἀνασύνθεσιν πάντων εἰς μίαν καθολικὴν Ἐκκλησίαν, ἀσφαλῶς ὅμως ἐνισχύει εἰς πάντας τὴν συνείδησιν τῆς ἐνωτικῆς δεοντολογίας, τοῦτο δὲ ἀποτελεῖ κέρδος μέγιστον, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν πρὸς βαθεῖα ἦτο μέχρι πρό τιος ἡ ἀμοιβαία οὐ μόνον ἄγνοια, ἀλλὰ καὶ παρεξήγησις καὶ αὐτὸ τοῦτο ἐχθρική διάθεσις. Εἶναι βεβαίως λυπηρὸν ὅτι τῆς παγκοσμίου ταύτης χριστιανικῆς κινήσεως κρατεῖ ἑαυτὴν ἀμέτοχον ἡ Παπικὴ Ἐκκλησία, ἀλλ' ἐλπίζεται ὅτι καὶ ὁ μέγας οὗτος κλάδος τοῦ Χριστιανισμοῦ θὰ ἀποτελέσῃ μέρος τοῦ ὅλου χριστιανικοῦ δένδρου ὀψέποτε ἢ θελεῖ θεῖα εὐδοκία ἐπιτευχθῆ ἢ ἐνωσις τῶν πάντων εἰς ἓν ποιμνιον τοῦ Ἐνὸς Ποιμένου.

Ἡ χριστιανική ἐνότης.

Ἐπὶ τῇ ἀρχαιμένῃ ἐν Ἐδιμβούργῳ καὶ Ὁξφόρδῃ συγκλήσει τῶν παγκοσμίων χριστιανικῶν ὁργανώσεων, εἰς ἃς θὰ ἀντιπροσωπευθῶσι πᾶσαι αἱ πιστεύουσαι εἰς Χριστὸν χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι, κοινότητες καὶ ὁμολογίαι, ἐπικαιρὸν εἶνε νὰ σημειωθῇ ὡς δείκτης τῆς παγχριστιανικῆς συνειδήσεως τῆς ἀνάγκης τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος ἢ τεραστία περὶ ταύτης φιλολογία, ἢ μεταπολεμικῶς ἀναπτυσθεῖσα καὶ δλονὲν πλουτιζομένη. Ἐπὶ χιλιάδες τίτλοι τῆς ὀψοδὴ ἢ ὀψοδὴ σηματικωτέρας μέχρου τοῦδε χριστιανικῆς ἐνωτικῆς βιβλιογραφίας ἀποτελοῦσιν ὁμολογουμένως τεράστιον ἔλικὸν τοῦ καὶ πάντοτε μὲν, μάλιστα δὲ σήμερον ἐπικαιροῦ θέμα-

τος τούτου, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς ἀνάγκης τοῦ ἀπαραιτήτου συντονισμοῦ τῶν ἔτι διεσπασμένων, ὡς μὴ ὄφελε, χριστιανικῶν δυνάμεων τὸ μὲν πρὸς ἀντίδρασιν τῆς κολοσσιαίας ἀπὸ τῆς Μόσχας προσπαθείας πρὸς εὐρυσιν τῆς ἀντιθέου καὶ ἀντιθρησκευτικῆς κινήσεως, τὸ δὲ πρὸς θετικὴν ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ὁμάδων ἐμπέδωσιν τοῦ πνεύματος τῆς εἰρηλικῆς συμβιώσεως τῶν λαῶν.

Τὸ δαμόκλειον.

Ἀπὸ τῆς ἐπαύριον τοῦ τετρατισμοῦ τοῦ τελευταίου μεγάλου πολέμου ἡ ἐξ αὐτοῦ παντοία καὶ ἀνυπολόγιστος παγκόσμιος συμφορὰ ἠνάγκασε τὰ στόματα καὶ τὰς γραφίδας ὅλου τοῦ κόσμου νὰ φθέγγονται καὶ νὰ γράφουν πρὸς πᾶσαν διεύθυνσιν ἐκκλησίαις περὶ εἰρήνης. Ἡ εἰρηνοφιλία ἀπέβη τὸ κήρυγμα τὸ παγκόσμιον, παντοῖοι δὲσύνδεσμοι καὶ ὁργανώσεις διεθνεῖς ἐπήχθησαν καὶ βραβεῖα προσηκρῶχθησαν διὰ τοὺς εὐφραδεστέρους, βαθυτέρους καὶ εὐλικρινεστέρους εἰρηνοφίλους, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ περιλάλητον βραβεῖον Nobel ἐδόθη εἰς τοὺς θερμοτέρους τῆς εἰρήνης ὑποστηρικτάς. Ἐκ παραλλήλου, ἐν τῷ φιλειρηνικῷ τούτῳ οἰκουμενικῷ ἀναβρασμῷ τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο τὰ ἔθνη ἤρξαντο μέχρις ὀδόντων ἐξοπλιζόμενα, κυβερνήσεις δὲ καὶ νομοθετικὰ σώματα ἐψήφισον ὡς ἐκ συναγωνισμοῦ τεράστια, αὐτόχρημα μνηκὰ ποσὰ ὑπὲρ τῆς ἀξήσεως τῶν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν καὶ ἀέρα ἐξοπλισμῶν, ὥσει οἱ πολιτικοὶ οὗτοι νὰ μὴ ἦσαν ἀντιπρόσωποι λαῶν, οἱ ὁποῖοι ὑπέστησαν ἀνεκλάλητα ἄλγη ἐξ ἀπωλειῶν εἴτε εἰς περιουσίαν, εἴτε εἰς αἷμα, εἴτε εἰς οἰονδήποτε ἀγαθὸν τῆς ζωῆς ἐκ τῆς συμφορᾶς τοῦ παγκοσμίου πολέμου. Καὶ ὡς δικαιολογίαν μὲν τῶν ἐξοπλισμῶν τῶν τούτων τὰ κράτη ἐπαλλοῦν καὶ ψάλλον τὸ τροπάριον τῆς δι' αὐτῶν ἐξασφαλίσεως τῆς παμποθήτου εἰρήνης, διὰ νὰ φανῶσιν οὕτω ὅτι ἀνταποκρίνονται τάχα πρὸς αὐτὸ τοῦτο τὸ φιλειρηνικὸν αἶτημα τῶν λαῶν, ἀλλὰ τὸ γεγονός εἶνε ὅτι τοὺς πάντας συνέχει τρόμος καὶ αἰ ψυχῆ ἀνήσυχτοι περιοσκοποῦν τὸν πολιτικὸν ὀρίζοντα μὴ τυχαῖόν τι νεφύδιον ἀποτελέσῃ πολεμικῆς πυρκαϊᾶς ἔναυσμα θέτον τέρομα εἰς τὴν περὶ εἰρήνης φιλολογίαν. Τοιαῦτα νεφύδια, ἢ μᾶλλον λίαν μελανὰ νέφη, αἰωροῦνται ἀπὸ πολλοῦ ὑπὲρ τὸν ἰσπανικὸν ὀρίζοντα. Ἐμφανίζονται δὲ καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν τῆς Ἄνω Ἀνατολῆς καὶ γεννᾶται εὐλόγως ὁ φόβος ἐπιχειμένης συρράξεως τῶν λαῶν, τῆς ὁποίας περιττὸν νὰ λεχθῇ ὁποία θὰ εἶνε τὰποτελέσματα. Πρὸ τῆς τοιαύτης τῶν παγκοσμίων πραγμάτων καταστάσεως ἐπιφανῆς Ἄγγλος πολιτικὸς ἐρωτᾷ «διὰ τί νὰ γένη πόλεμος», ἐκ τῆς προσεκτικῆς ἐπισκοπήσεως τῆς σημερινῆς οἰκουμενικῆς πολιτικῆς καταστάσεως συναγών ὅτι οὔτε προέκυψεν, οὔτε ἐνδεχόμενον εἶνε νὰ προκύψῃ μετὰ τῶν ἐθνῶν ζήτημα, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ δύναται νὰ διευθετηθῇ διὰ μεθόδων εἰρηλικῶν. Ἄλλ' αὐτὸ ἀκριβῶς ἀποτελεῖ τὸ πανανθρώπινον πρόβλημα, τὸ πρόβλημα τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ὁμάδων: ὅτι, ἐνῶ πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ ζητήματα τῶν σχέσεως δύνανται νὰ λύωνται εἰρηλικῶς, οὕτω δὲ νὰ ἀποφεύγωνται αἱ συγκρούσεις, αἱ συμπλοκαὶ καὶ οἱ πόλεμοι, ἐν τούτοις τὰ πλεῖστα λύονται διὰ με-

θόδων πολεμικῶν, διότι λείπει ἡ εἰλικρινὴς εἰρηρικὴ διάθεσις, ἡ καλὴ θέλησις. Ἐντεῦθεν διαρκῶς ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν επικρέματα τὸ δαυόκλειον τοῦ πολέμου ξίφος, τὸ ὁποῖον κατ' ἐξοχὴν σήμερον εἶνε ἀπειλητικὸν διὰ τὴν παγκόσμιον εἰρήνην. Δὲν ἐπρωτάνευσεν ἀκόμη τὸ πνεῦμα Χριστοῦ εἰς τὰς ψυχάς, τῆς εἰρήνης τὸ πνεῦμα' τὰ ἔθνη καὶ αἱ κοινωνίαι ἀκόμη «ὄδον εἰρήνης οὐκ ἔγνωσαν, οὐκ ἔστι φόβος ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν».

Πρὸ ἑκατονταετίας τὸ ἔθνος τῶν Βολλανδιστῶν ἀνακινίσθη μετὰ ὑπερτασσαρκοκρατικῆς περιόδου διολύσεως. Τὸ ἔργον τῶν Acta Sanctorum, ὅπερ εἶχαν ἐγκωμιάσει ὁ Bollandus κατὰ τὸν 17^{ον} αἰ. καὶ ἐσυναγίσθη ὑπὸ τῶν Βέλγων Ἰησοῦιτῶν, δὲν ἠδυνήθη γὰρ ἐπιζήση τῆς καταργήσεως τῆς ἀδελφότητος τῆς 1773, μετὰ τὴν ἀνακήρυσιν δὲ τῆς βελγικῆς ἐνεξαρτησίας τῆς 1830 δὲν παρετηρήθη ζήτηρὰ τῆς πρὸς συνέσειν του. Μόνον, ὅταν μία γαλλικὴ ὀργάνωσις προέτεινε τὴν μεταφορὰν τοῦ ἔργου εἰς Γαλλίαν, ὁ Πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Louvain ἔπεισε τοὺς Βέλγους Ἰησοῦιτας νὰ ἐπαναρχίσουν τὴν δρᾶσιν τῶν Βολλανδιστῶν. Οὕτω ἡ ὀργάνωσις ἀνέζησε τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1837 καὶ ἐξηκολούθησε τὸ ἔργον ὅσον ἐπέτρεπον τὰ γλίσχρα μέσα, πάλιν ὅμως ἐπὶ τῆ βάσει τῶν προτέρων ἐμπειρικῶν μεθόδων, μέχρις οὗ ὁ Dr Smeit (†1911) ἔθεσεν σὺν τῷ ἐπισημοκρινῶν βάσεων: ἰδημοσίευσεν τὰς «Ἀρχὰς τῆς ἱστορικῆς κριτικῆς», ἀπεκάλησε τὰ «Acta» ἀπὸ τῆ ἀκατέργαστον ὕλην ὄρωντων. ἵνα τὸ δημοσιεύη καχωρισμένως εἰς τὰ «Analecta Bollandiana», εἶτα δὲ διήρσε τὸ ἔργον διὰ τῆς χωριστῆς δημοσιεύσεως τῶν Bibliotheca Hagiographica Graeca, Bibliotheca Hagiographica Latina καὶ Bibliotheca Hagiographica Orientalis.

Ἡ μεταξὺ τοῦ Βατικανοῦ καὶ τῆς Γερμανίας σύγκρουσις ἐκλύει ἀπὸ τινος τὴν προσοχὴν ὅλου τοῦ κόσμου. Ἐπὶ τῆ ἐκκαιρία ταύτῃ εὐκαιριον γὰρ ὑπομνησθῆναι ὅτι τὸ Βατικανὸν ἀποτελεῖ ἴδιον ἀνεξάρτητον καὶ αὐτοτελὲς κράτος ἀπὸ τοῦ 1929 προελθὸν ἐξ ἰδίας συμφωνίας μεταξὺ τοῦ Πάπα Ρώμης καὶ τοῦ Ἰταλοῦ Πρωθυπουργοῦ Μουσσολίνη. Ἐντεῦθεν τὸ Βατικανὸν ἀποτελεῖ κράτος, ἐν ᾧ ζῆ ὁ Πάπας καὶ περιλαμβάνονται πάντα τὰ κρατικὰ καθιδρυμάτα. Τὸ κράτος τοῦτο τοῦ Βατικανοῦ κέκεται καὶ ἀποικίας ἐν Ρώμῃ, ἧτοι 19 ναοὺς μετὰ τῶν παρεστημάτων των, κειμένων ἐξω τοῦ βατικανείου κράτους. Ὑπατος ἀρχὼν τοῦ κράτους τοῦτου εἶνε ὁ Πάπας, διοικητὴς δὲ ὁ κόμης Σεραφίνη. Τὸ Βατικανὸν κέκεται ἴδιον ταχυδρομεῖον, ἀποφύρον κατ' ἔτος ὑπὲρ τὸ ἑκατομμύριον λιρετῶν, ἐκδίδει δὲ καὶ ἴδιον νόμισμα, κυκλοφοροῦν ἐν ἴσῳ δικαιοῦματι πρὸς τὸ ἰταλικόν. Πρὸς τοῦτους ἔχει ἴδιον δικαστήριον καὶ φυλακὴν, ἐν ᾗ ἀπὸ τῆς συστάσεώς του ἐνεκλεισθησαν μόνον δύο ἐκκληματῖαι. Τὸ παπικὸν κράτος ἀρτουμεῖ περὶ τοὺς χιλίους κατοίκους, ἐκ τῶν ὁποίων εἰς 100 ὑπηρετοῦν εἰς τὴν ἀστυνομίαν καὶ τὴν σωματοφυλακίαν. Οἱ λοιποὶ κάτοικοι εἶνε ἀξίωματικοὶ καὶ ἐπάλληλοι τῶν διαφόρων καθιδρυμάτων καὶ τῶν ἄλλων ὑπηρεσιῶν, πάντες δὲ εἶνε Ἴταλοι, πλὴν δύο Γάλλων. Ἐν τῷ κράτει τοῦ Βατικανοῦ ἐκδίδονται διάφοροι ἐφημερίδες, ὧν προσέχει ὁ ἐπίσημος «Ρωμαῖὸς Παρατηρητὴ» (Osservatore Romano), ὑπάρχουν ἰδιόκτητα τυπογραφεῖα καὶ ἰδιόκτητες ἡλεκτρικὸς σταθμὸς, ὡς καὶ σιδηρόδρομος.

Ὁ Νικόλαος Κοζμα, πολιτειολόγος καὶ πρόεδρος τοῦ οὐγγρικοῦ συνδέσμου τῶν δημοσιογράφων, ἐν λόγῳ του πρὸς τὸν τόπον προσβῆ συν ἄλλοις καὶ εἰς τὴν ἀκόλουθον ὁμολογίαν πίστεως: «Γνωρίζομεν ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Panem et Circenses ἡ πραγματοποιήσις κοινωνικῶν ἰδεῶν ἐπεδιώκετο ἐκ λόγων πολιτικῶν καὶ ὅτι οἱ πρῶτοι καθαρῶς ἀνθρώπινοι λόγοι πρὸς ἀσέψεις κοινωνιολογικῆς προήλθον ἐκ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς διδασκαλίας του περὶ τοῦ σημείου τοῦ Σταυροῦ. Ἐκτοτε προσέκυψεν ἡ μεταβολὴ τῶν σχετιζομένων πρὸς τὸν πλησίον

ἡμῶν ἰδεῶν. Ἄνευ τοῦ χριστιανικοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ αἰσθηματος εἶνε ἀδύνατος οἰαδήποτε πρόοδος· οὐδὲ δυνατόν ἄνευ αὐτῶν νὰ παραμείνωμεν ἐπὶ τοῦ κερδηθέντος μέχρι τοῦδε ἐδάφους: ὁ ἐστρωμένος τοῦ χριστιανικοῦ κοινωνικοῦ πνεύματος πολιτισμὸς δὲν δύναται νὰ διαρκῆσῃ».

* Ἐργάται αὐστριακοὶ σοσιαλισταὶ προσφυγόντες εἰς Ρωσίαν κατὰ τὰ ἐν Βιέννῃ γεγονότα τοῦ 1934 καὶ πρὸ τινος ἐπιστρέψαντες οἴκαδε, διεκήρυσαν διὰ τοῦ τύπου ὅτι ἐθερμαπεύθησαν ὀρεστικῶς ἀπὸ τῶν κομμουνιστῶν. Πανταχοῦ ἐν Ρωσίᾳ—δηλοῦσιν—κρυτανεύει ἡ ἀθλιότης καὶ ἡ πείνα. Μὲ τὸν μισθὸν του ὁ ἐργατὴς εἶνε ἀνικανὸς οὐ μόνον τὴν οἰκογένειάν του νὰ συντηρήσῃ, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος νὰ ζῆσῃ ὀκωσθῆται ἀνεπαρκῶς. Ἡ περιλάλητος ἰσότης εἶνε ἀνύπαρκτος ἐν Ρωσίᾳ: πρῶτον χροταστικὰ μόνον οἱ «οὐντάρτικοι»—ἡ κατηγορία τῶν ἐργατῶν εἰ ὁποῖοι ἐπιδεικνύουν θερμότερον κομμουνιστικὸν φανατισμὸν—ἐν τῷ στρατῷ δὲ αἱ διακρίσεις αὗται εἶνε βαθύτεραι...

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΒΑΛΛΑΔΟΣ

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος διέκοψε τὰς συνεδριάσεις αὐτῆς ἐπὶ τινος ἑβδομάδας τοῦ θέρους.

— Τὴν παρελθούσαν Τρίτην περὶ ὥραν 12ην ὁ κ. Πρωθυπουργὸς παρισταμένον καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ Θρησκευμάτων καὶ Παιδείας ἐδέχθη τὴν Ἱερὰν Σύνοδον καὶ τὸν Οἰκονομικὸν Ἐπίτροπον τῆς Ἐκκλησίας Σεβ. Μητροπολίτην Κορινθίας εἰς μακρὸν διάωρον περίπτου συνέντευξιν ἐν τῷ Ὑπουργεῖῳ τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Εἰσηγομένου τοῦ Μακ. Προέδρου διεξήχθη μετὰ καὶ λίαν ἐμπεριστατομένη συζήτησις ἐπὶ τοῦ ἡμερολογιακοῦ, ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς μορφώσεως καὶ τῆς οἰκονομικῆς τοῦ ἐφημεριακοῦ Κλήρου ἐνισχύσεως καὶ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῶν ἀγροτικῶν χρεῶν ἐνὸς χέσει πρὸς τὸν ΟΔΕΠ καὶ τῶν οἰκονομικῶν ἐν γένει τῆς Ἐκκλησίας, ἐπεφυλάχθη δὲ ὁ κ. Πρωθυπουργὸς ν' ἀποφασίσῃ ἐπὶ τῶν συμπαρασμάτων τῆς συζητήσεως.

— Τῆς Κοινωνίας τῶν Ἑθνῶν μελετώσης τὴν ἐκπόνῃσιν νέου πολιτικοῦ ἡμερολογίου καὶ ζητησῆσας τὰς γνώμας τῶν διαφόρων Κρατῶν, κατηρτίσθη ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως εἰδικὴ Ἐπιτροπὴ, παρακάλεσε δὲ καὶ τὴν Ἱερὰν Σύνοδον ὅπως ὀρίσῃ ἴδιον ἀντιπρόσωπον. Ὡς τοιοῦτος ὀρίσθη ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Μαγνητίας.

— Μετὰ πολυμήνους προπαρασκευαστικὰς ἐργασίας καὶ τὴν ἐγκρισιν τῶν σχεδίων ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου, τὴν παρελθούσαν Πέμπτην 22 Ἰουλίου ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος ἔθετο τὸν θεμέλιον λίθον τοῦ ἐν τῷ χώρῳ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Πετρακῆ μερίμνη αὐτοῦ ἀνεγερμένου Ἐκκλησιαστικοῦ Φροντιστηρίου ἐξ ἀποζημιώσεως τοῦ Δημοσίου διὰ τὸ Γερμανικὸν Ἱεροδιδασκαλεῖον.

— Διὰ Β. Διατάγματος ἐγένετο ἀποδεκτὴ ἡ ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ γραμματέως τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πατρῶν αἰδ. Οἶκον. Ἀνδρέου Ἀσωνταρίτου παραίτησις.

— Ἐχορηγήθησαν ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου μνησιαία ἄδεια ἀποστίας τῷ μὲν Σεβ. Μητροπολίτῃ Ἡλείας κ. Ἀναγνώφ. δι' Ἁγίου Ὄρους, τῷ δὲ Μητροπολίτῃ Ἀρτῆς κ. Σπυρίδωνι διὰ Παροναξίαν καὶ Λουτράκιον. Εἰκοσάήμερος δι' Ἀθήνας καὶ Λουτράκιον τῷ Σεβ. Μητροπολίτῃ Λαοσίης καὶ Πλαταμῶνος κ. Δωροθέῳ, δεκαπενθήμερος τῷ Σεβ. Μητροπολίτῃ Τρίκκης καὶ Σταγῶν κ. Πολυκάρπῳ διὰ τὰ Λουτρά Ἐθρονίου, τῷ Σεβ. Μητροπολίτῃ Φωκίδος κ. Ἀθανασίῳ δι' Ἀθήνας καὶ τῷ Σεβ. Μητροπολίτῃ Βεργίας καὶ Ναιούσης κ. Πολυκάρπῳ δι' Ἀθήνας.

— Ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐχορηγήθη μνησιαία ἄδεια δι' Ἀθήνας τῷ παρὰ τῆ ἱ. μητροπόλεως Θεσσαλονίκης Ἱεροκήρυκι Ἱεροδ. Βασιλῆος Παρρασκευοπούλῳ καὶ τῷ παρὰ τῆ ἱ. Μητροπόλεως Ἰωαννίνων Ἱεροκήρυκι Ἱεροδ. Βασιλῆος Παρρασκευοπούλῳ, δεκαπενθήμερος δὲ τῷ Ἱεροκήρυκι τῆς ἱ. Μητροπόλεως Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως ἀρχιμ. Γερμανῷ Τζεφερῆ.

— Ἐκ τὴν Ἐφημερίδῃ τῆς Κυβερνήσεως ἐδημοσιεύθη ἡ

ἀστυνομική διάταξις «περὶ ἀπαγορεύσεως βλησηφιῶν καὶ χρήσεως πλακῶν φωνογράφου σατυριζουσῶν τὴν θρησκείαν, τὸ πλήρες κείμενον τῆς ὁποίας ἔχει ὡς ἑξῆς: Ἄρθρον 1.—Ἀπαγόρευσις βλασφημίας τῶν θείων: Ἀπαγορεύομεν τὰς βλασφημίας καὶ ὑβριστικὰς ἐν γένει ἐκφράσεις κατὰ τῶν θείων, τῶν ἱερῶν ἀντικειμένων καὶ παντὸς καθιερωμένου εἰς τὴν θείαν λατρείαν. Ἄρθρον 2.—Ἀπαγόρευσις δημοσίου ὕβρεων: Ἀπαγορεύομεν τὰς δημοσίου γινόμενας ὕβρεις κατ' οἰουδήποτε ἀτόμου, ἐφ' ὅσον αὐταὶ ἀποτελοῦσι προσβολὴν τῶν δημοσίων ἡθῶν ἢ τῆς αἰδοῦς, ἐπιφύλασσημένου παντὸς δικαιώματος πρὸς ὑποβολὴν ἐγκλήσεως ἐκ μέρους τοῦ ὑβρισθέντος διὰ τὴν προσγενομένην αὐτῷ προσβολὴν τῆς τιμῆς. Ἄρθρον 3.—Ἀπαγόρευσις πλακῶν φωνογράφου: Ἀπαγορεύομεν τὴν ἐν δημοσίῳ τόποις χρησιμοποίησιν πλακῶν γραμμογράφου δι' ὃν διακωμωδοῦνται ἢ σατυρίζονται διάφοροι ἐκκλησιαστικοὶ ὅμοιοι καὶ ἐν γένει ἡ θρησκεία ἢ πᾶν ἄλλο ἀντικείμενον ἔχον σχέσιν μετὰ τὴν θρησκείαν. Ἐπαφίται ἡμῖν τὸ δικαίωμα δυνάμει δι' ἀποφάσεων ἡμῶν ἀπαγορεύομεν τὴν χρησιμοποίησιν πλακῶν φωνογράφου, ὃν τὸ περιεχόμενον κρίνεται παρ' ἡμῶν ὡς ἄσεμον καὶ προσβάλλει γενικῶς τὰ χρησιτὰ ἤθη. Οἱ παραβάται τῶν ἀποφάσεων τούτων διώκονται καὶ τιμωροῦνται συμφώνως τῷ ἄρθρῳ 697 τοῦ ποινικοῦ Νόμου. Ἄρθρον 4.—Οἱ παραβάται τῆς παρουσίας, ἢ ἡ ἰσχὺς ἀρκεῖται ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως ἐν τῇ ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἢ: ἢ ἐκτέλεσις ἀνατίθεται εἰς τοὺς ἀστυνομικούς ὑπαλλήλους, διώκονται καὶ τιμωροῦνται συμφώνως τῷ ἄρθρῳ 697 τοῦ Ποινικοῦ Νόμου.

—Τῇ Τρίτῃ τῆς παρελθούσης ἐβδομάδος (13) ἡ ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως τῶν ἔργων τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων ἐπιστημονικῇ Ἐπιτροπῇ ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ Μακαριστατοῦ Ἀρχιεπισκόπου, τοῦ Πρωτάνεως τοῦ Πανεπιστημίου κ. Γρηγορίου Παπαμιχαήλ καὶ τῶν καθηγητῶν κ. κ. Κωνστ. Δουβουνιότου καὶ Δημ. Μπαλάνου συνεθετοῦσα ἐν τοῖς Γραφείοις τῆς Πρωτανείας συνεσκέφθη λεπτομερῶς περὶ τῆς ἐπιστημονικῆς κλυσεύσεως τῆς ἐκδόσεως, προσερχῶς δ' ἡ Α. Μ. ὁ Ἀρχιεπίσκοπος θὰ ἀνακοινώσῃ τὰς ἀντιλήψεις τῆς Ἐπιτροπῆς εἰς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον.

—Γράφουσιν ἡμῖν ἐκ Λαρίσης ὅτι ἐπὶ τῇ λήξει τῶν μαθημάτων τῶν τροφίμων τοῦ Ἑθνικοῦ τῆς πόλεως Ὀρφανοτροφείου Θυλέων διενεμήθησαν εἰς τὰς τροφίμους τὰ ἐνδεικτικὰ καὶ τὰ ἀπολυτήρια τῶν. Πρὸ τῆς ἀπονομῆς αὐτῶν αἱ τροφίμοι συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τοῦ ἰδρύματος καὶ ἔψαλλον τὸ τροπῆριον τοῦ Πολιτοῦχοῦ Ἀγ. Ἀχιλλεῖου, τὴν φήμην τοῦ Σεβ. κ. Δωροθέου καὶ τὸ πολυχρόνιον τοῦ Βασιλέως, ἀκλουθῶς δ' ἡ Διευθύντρια τοῦ Ὀρφανοτροφείου κ. Στάμου ἀμύλητε κατελλήλας ἐπὶ τῆς προόδου τῶν τροφίμων καὶ γενικῶς ἐπὶ τῆς συντελεσθεῖσης εἰς τὸ ἴδιον ἐργασίας. Μετὰ τὴν κ. Στάμου ὁ ἱεροκλήρῃς τῆς πόλεως θεολόγος κ. Θωμᾶς Σαράφης, ὁ ὁποῖος, σύγγενως προσφερθεὶς, ἐτίθει κατ' ὄλον τὸ σχολικὸν ἔτος εἰς τὰς τροφίμους τὸ μάθημα τῶν Ὀρητικῶν ἀνευ οὐδεμιᾶς ἀμοιβῆς, συνεχάρη τὰς προαχθείσας τροφίμους καὶ ὑπέμνησε τὰ καθήκοντα καὶ τὰς υποχρεώσεις αὐτῶν ἀπέναντι τῆς Ἐκκλησίας, τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ ἰδρύματος καὶ ἐπήνεσε τὸν ζῆλον αὐτῶν, διένειμε δ' εἰς αὐτὰς ἀναμνηστικὰς εἰκόνας καὶ Εὐαγγέλια.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ Κ) ΠΟΛΕΩΣ

Προερχόμενος ἐξ Αἰσχυραίας καὶ μεταβαίνων εἰς ΚΠολιν διήλθε δι' Ἀθηνῶν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Αἰσχυραίας καὶ πάσης Ὀρενίας κ. Τιμόθεος Εὐαγγελινίδης. Ἡ Α. Σ. ἐπισκεφθεῖσα τὸν Μακαριστατὸν Ἀρχιεπίσκοπον κατέστησεν αὐτὸν κοινωτὸν τῆς θρησκευτικῆς ἀμῆς τοῦ ἐν Αἰσχυραίᾳ καὶ Νέᾳ Ζηλανδίᾳ ὀρθοδόξου ποιμνίου του, ὁσημέραι προαγορεύομεν εἰς τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν πατέρων του καὶ τηροῦντος ἐν τῇ ἐξῆν τὰ πάτρια μετ' ἀφοσιώσεως εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν πατρίδα. Ἡ Α. Σ. δλόκληρον τὴν ἀγαπῆ ἐκείνην ἡπειρον περιοδεύσασα ἦλθεν εἰς προσωπικὴν ἐπαφὴν πρὸς πάντας τοὺς ἀρχαίως κατασπαρμένους ὁμογενεῖς, οἵτινες πρώτην ταύτην φορὰν ἰδόντες

τὸν ἀρχιερέα των, μετὰ βαθυτάτης συγκινήσεως ὑπεδέχοντο αὐτὸν πανταχοῦ.

—Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀμερικῆς: Ἡ Α. Σ. ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς Ἀθηναγόρας ἀπέλυσε πρὸς τοὺς ἱερατικούς προϊσταμένους, τὰ διοικητικὰ συμβούλια τῶν κοινοτήτων, τὰς ὁργανώσεις, τὰς ἀδελφότητες, τὸ σωματεῖα καὶ τὸ εὐσεβὲς χριστοπῶνυμον πλήρωμα τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς τοῦ ἐγκύκλιον, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐξείρατον ὡς τὸ κύριον πρόβλημα τῆς ἐν Ἀμερικῇ ὀρθοδόξου ὁμογενείας τὸ τῆς προστασσευῆς τοῦ ἱεροῦ κλήρου καὶ τῶν διδασκάλων διὰ τὸ μέλλον, ἀναγνωρισθὲν ὡς πρόβλημα ζωτικὸν καὶ ἐκείνων καὶ ὑπὸ τῶν κατὰ μαζοὺς γενικῶν καὶ τοπικῶν κληρικολαϊκῶν συνελθούσων τῆς Ἀμερικῆς, ἀνεκοίνωσεν ὅτι ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ ἀπεφάσισεν ὀριστικῶς τὴν ἐν Νέῳ Ὑόρκῳ Ἱδρυμα Ὀρθοδόξου Θεολογικῆς σχολῆς ὑπὸ τῆς σκέπη τῆς ἁγ. Τριάδος, μέλλουσαν νὰ λειτουργήσῃ ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς Σεπτεμβρίου. Εἰς τὴν σχολὴν ταύτην θὰ προσλαμβάνωνται ἀπόφοιτοι ἀμερικανικῶν καὶ ἑλληνικῶν γυμνασίων, οἵτινες θὰ ἦνε ἐσωτερικοί, ἢ δὲ φοιτητοὶ των θὰ ἦνε διετῆς. Μετὰ τὴν ἐκ τῆς σχολῆς ταύτης ἀποφοίτησιν των οἱ τρόφιμοι θὰ ἀποστέλλωνται εἰς τὰς Θεολογικὰς Σχολὰς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἢ Χάλκης πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν των, μεθ' ἧν θὰ ἐπανέρχωνται εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἐν Ἀμερικῇ Ἑλληνισμοῦ. Ὁ «Ὀρθόδοξος Παρατηρητῆς» δημοσιεύσων καὶ τὸ πρόγραμμα τῶν μαθημάτων τῆς σχολῆς ἀνακοινῶσι ὅτι ἐσωτερικὸς κανονισμὸς θὰ κανονίσῃ τὰς λεπτομερείας αὐτοῦ, ποιεῖται δ' ἐκκλησίαν πρὸς τὴν ἐν Ἀμερικῇ ὁμογένειαν περὶ ἡθικῆς καὶ ὀλικῆς συνδρομῆς.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

Κατ' εἰδήσεις ἐξ Ἱεροσολύμων ἀπεβίωσεν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Φιλαδελφείας Εὐδόκος.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΡΩΣΙΑΣ

Διὰ διατάγματος τοῦ βασιλέως τοῦ Βελγίου Λεοπόλδου ἰδρύεται ὀρθόδοξος ρωσικὴ Ἀρχιεπισκοπὴ ἐν Βελγίῳ καὶ ἐπικυροῦται τὸ καταστατικὸν τῆς διοικήσεως αὐτῆς, ὁ δ' Ἀρχιεπίσκοπος Ἀλεξάνδρος ἀναγνωρίζεται ὡς ὁ μόνος νόμιμος πρωθιεράρχης τῆς ἐν ὅλῳ τῷ βελγικῷ βασιλείῳ καὶ ταῖς ἀποικίαις αὐτοῦ ὀρθοδόξου ρωσικῆς Ἐκκλησίας, ἔχων τὸν τίτλον Ἀρχιεπισκόπου Βρυξελλῶν καὶ Βελγίου καὶ τὴν ἀναφορὰν πρὸς τὸν Μητροπολίτην Εὐδόκον. Τὸ διάταγμα τοῦτο ἀνεγνώσθη τῇ 27 παρελθόντος Ἰουνίου εἰς ἐπίκορον ἐν τῷ ἐν Βρυξελλῶν ναφ τοῦ ἁγ. Νικολάου κατὰ τὴν ἐπὶ τῷ γεγονότι τε εσθεῖσαν δοξολογίαν τελετηροῦντος τοῦ Σεβ. Ἀλεξάνδρου, ὡς καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἀνά τὸ Βέλγιον ναοῖς.

—Μετὰ μακρὸν ἀγῶνα ἐπετεύχθη ἡ ἀποφυγὴ τοῦ κινδύνου τῆς εἰς τοὺς μπολσεβίκους παραδόσεως τοῦ ἐν Μπάρνι ὑπὸ τῆς ρωσικῆς παλαιστινείου Ἐταιρείας ἰδρυθέντος ποτὲ ναοῦ τοῦ ἁγ. Νικολάου, τοῦ παρ' αὐτοῦ γηπέδου καὶ τῆς λοιπῆς τοῦ ναοῦ περιουσίας.

—Ἡ σοβιετικὴ κυβέρνησις κατ' εἰσγήνησιν τοῦ Βοροσίλωφ ἰδρυσεν ἐν πάσαις ταῖς στρατιωτικαῖς Ἀκαδημαῖαις «ἐῖθρον ἀθλείας» περιλαμβάνουσας α) τὴν ἱστορίαν τῆς ἀθλείας καὶ ἀνάπτυξιν αὐτῆς ἐν Ρωσίᾳ καὶ ταῖς λοιπαῖς χώραις, β) τὰς θεωρίας τῶν Λένιν καὶ Στάλην ὡς διδασκαλίας ἀντιθρησκευτικῆς, γ) τὴν δρᾶσιν τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τοῦ κομμουνισμοῦ καὶ δ) τὴν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ θέσιν τῆς θρησκείας καὶ τὴν διὰ τὴν διαφώτισιν τῶν μεγάλων μαζῶν σημασίαν τῆς ἀθλείας ἐνώπιον τῆς παγκοσμίας ἐπαναστάσεως. Ἡδὴ διορίσθησαν τέσσαρες «καθηγηταὶ» τῶν «μαθημάτων» τούτων.

—Ἡ μουσικὴ ἀστυνομία προέβη εἰς τὸν ἐν ἀσὺμφ περιορισμὸν μουζίκου τινός, ἀπακτώντος ὁσημέραι πολλοὺς ὀπαδοὺς ἀναγνωρίζοντας αὐτὸν ὡς προφήτην καὶ ἀπασταλμένον ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ ἵνα σώτῃ τὸν λαὸν ἀπὸ τοῦ Μπολσεβιτισμοῦ καὶ ὀδηγήσῃ αὐτὸν εἰς τὸν γνήσιον σοσιαλισμὸν. Ὁ Τύπος τῆς Μόσχας ἐκφράζει τὴν ἐκπληξίν του ἐπὶ τῷ ὅτι μετὰ εἰκοσαετῆ ἀθετον ἀγῶνα ὁ ρωσικὸς λαὸς εἶνε ἐπιρροεπῆς εἰς τὸ νὰ παρῆχη εὐάκουον οὐ: εἰς τὸν τυχόντα κήρυκα, τὸν ὀμιλοῦντα περὶ Θεοῦ καὶ Χριστοῦ. «Ἡ Κομμσομόλσκια Πράβδα» μάλιστα ἀποκαλύπτει ὅτι λαμβάνει πολυαριθμοὺς ἐπιστολάς ἐκ τῶν κύ-

κλων τῆς ρωσικῆς νουλαίας διαμαρτυρομένων κατὰ τῆς βιαίας καταπίεσεως τῆς πνευματικότητος, ἄλλαι δὲ ἐφημερίδες τῆς Μόσχας δημοσιεύουν ἐπιστολάς παραπονουμένων κατὰ τῆς χαλαρότητος τῶν δημοδιδασκάλων τῆς ὑπαίθρου ἀπέναντι τῆς ἀναξωγονήσεως τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος εἰς τὰς τάξεις τῶν χωρικῶν.

—Τὸ κεντρικὸν συμβούλιον τῆς ἀντιθεοῦ κινήσεως ἀπεφάσισε νὰ ἀνεγείρῃ ἐν Μόσχᾳ ξενοδοχεῖον περιλαμβανόν 600 δωμάτια πρὸς φιλοξενίαν τῶν πολυαριθμῶν διὰ τὸ συνέδριον τῶν ἀθέων ἀπεσταλμένων. Τὸ ξενοδοχεῖον θῆ περιλήξιον καὶ ἀντιθρησκευτικὴν βιβλιοθήκην καὶ μουσεῖον.

—Ὁ Στάλιν ἀπήρθησαν ἐπ' ἐσχάτων πρὸς ὅλα τὰ παιδα τῆς Ρωσίας, ἰδίως δὲ τὰ ἔχοντα ἡλικίαν 8—12 ἐτῶν, ἐκκλησίαν προτροπικὴν νὰ καταστῶσι σκαπανεῖς τοῦ κομμουνισμοῦ: «Προφυλάσσετε κατὰ πάσης ἐπιρροῆς ἀντιθέτου πρὸς τὸν κομμουνισμόν, ἰδίως δὲ κατὰ τῆς ἐπιδράσεως θρησκευτικῶν ἰδεῶν. Ὅλοι σας, παιδιὰ σοβιετικά τῆς Ρωσίας, πρέπει νὰ τείνετε νὰ καταστήτε μαχητικοὶ ἄθεοι, διότι ἀληθινὸς καὶ γνήσιος κομμουνιστὴς καὶ ἐπαναστάτης εἶνε ἀκατανόητος, ἐάν δὲν εἶνε καὶ πεπεισμένος ἄθεος. Ἐάν σκέπτεσθε περὶ τοῦ θεοῦ καὶ πιστεύετε εἰς αὐτόν, ἀποβαίνετε ἐνοχοὶ προδοσίας κατὰ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῆς κομμουνιστικῆς δικτατορίας. Ἐγὼ ὁ ἴδιος εἶμαι ἄθεος καὶ ἐφθάσα εἰς τὴν πεποιθήσασθαι ὅτι ἡ ἀθεΐα εἶνε ἀναγκαῖον σιάδιον ἄγον εἰς τὴν ἀληθινὴν περὶ τοῦ κόσμου ἀντιλήψιν. Ὅλα τὰ μέλη τῆς κομμουνιστικῆς νουλαίας εἶνε αὐστηρῶς ὑποχρεωμένα νὰ ἀνήκουν εἰς τὴν ἄθεον κίνησιν...».

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ

Ἐν αἰθούσῃ τῆς ἐν Σόφιας Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης διωργανώθη πρὸς τίνος ἐκθεσεῖς μνημείων τῆς βουλγαρικῆς φιλολογίας καὶ τοῦ τύπου, ἐν ᾗ ἴδιον τμήμα ἀπειλέσθησαν ἐκθεσεῖς ἔργων τῆς καλλιᾶς βουλγαρικῆς θρησκευτικῆς φιλολογίας ἀπὸ τοῦ Ἰ. αἰ. μέχρι τῆς σήμερον.

ΡΩΜΑ Ἰ-ΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ἐξ ἀφορμῆς τῶν ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου τοῦ Gloucester ἐν τοῖς «Καιροῖς» τοῦ Λονδίνου δημοσιευθέντων ὑπὲρ τῶν περὶ τοῦ μεταξὺ τοῦ Βιτικανοῦ καὶ τῆς σερβικῆς κυβέρνησεως συναφθέντος Κογκροδίου ἐπέφευαν τῶν ὀρθοδόξων σερβικῶν κύκλων, τὸ ἀγγλοκαθολικὸν Tablet τοῦ Λονδίνου ἐδημοσίευσεν ἄρθρον, δι' οὗ πειράται νὰ ἐμφανίσῃ δικαίως τὰς ὑπὲρ τῶν καθολικῶν τῆς Νοτιοσλαβίας διατάξεις τοῦ Κογκροδίου. Κατὰ τὸν ἀρθρογράφον, αἱ πρὸς ἀλλήλας διστάμεναι παρατάξεις εἶνε τὸ μὲν οἱ καθολικοὶ τῆς Νοτιοσλαβίας, οἱ Κροάται, οἱ Σλοβῆνοι, ὁ ἀντιβιβαίους, ἡ κυβερνήσις καὶ αἱ οὐγγρικά μειονότητες, τὸ δὲ οἱ κομμουνισταί, οἱ ὀρθόδοξοι σέρβοι, οἱ ἐλεύθεροι τέκτονες, οἱ φασίσται καὶ οἱ ὑπὸ τῆς Γερμανίας ὑποστηριζόμενοι νατοί. Τέσσαρα εἶνε τὰ κυριώτατα σημεῖα περὶ ὧν ἡ διένεξις α) ἡ ὑπὸ τοῦ νέου σερβικοῦ κράτους δημοθυεῖσα κτηματικὴ περιουσία τῶν καθολικῶν ἐν Σλοβενίᾳ καὶ Κροατίᾳ, διὰ τὴν ὁποίαν τὸ Κογκροδίου ὀρίζει ἡ ἐπιστροφὴν ἢ ἀποζημιώσιν, β) τὸ ζήτημα τῆς θρησκευτικῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν τέκνων τῶν καθολικῶν, διὰ τὴν ὁποίαν τὸ Κογκροδίου δέχεται ἀξίτητον τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ, γ) τὸ ζήτημα τῆς θρησκείας τῶν ἐκ μεικτῶν γάμων προερχομένων τέκνων, καὶ δ) τὸ τῆς διαδικασίας τῶν καθολικῶν ἱερέων κατὰ τὸ Κανονικὸν Δίκαιον τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, καθ' ὅσον ἢ ἢ ἢ Νοτιοσλαβία παρεδέχθη πέντε ἢ ἢ ἢ λειτουργοῦντας νόμους κατὰ συμμόρφωσιν πρὸς τὰ ἢ ἢ καὶ ἢ ἢ τῶν προσαρτηθεισῶν εἰς τὴν Σερβίαν χωρῶν, ἢ ἢ ἢ τοὺς νόμους βόσνιων, σερβικῶν, κροατικῶν, σλοβενικῶν καὶ μαυροβούνιων. Ἀπέναντι τῶν παραχωρήσεων τούτων τῆς σερβικῆς κυβερνήσεως ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία παρέχει, κατὰ τὸν ἀρθρογράφον, σημαντικὰ ἀνταλλάγματα, ὅποσον, σὺν ἄλλοις, ἢ ἀναγνώρισις τῆς δυναστείας, καὶ δὴ καὶ τῆς σημερινῆς κυβερνήσεως καὶ τοῦ τύπου Συντάγματος, ὅπερ εἶνε, κατ' αὐτόν, ἀνυπολόγιστον ἀξία: διὰ τὴν σερβικὴν διοίκησιν, λαμβανόμενου ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἀντιπροσωπεύει ὀλοκλήρως τὰς νέας χώρας, ἢ ἢ τὴν Κροατίαν καὶ τὴν Σλοβενίαν. Κατὰ τοῦ Κογκροδίου ἐξηγήθησαν—λέγει—

ποικίλα ἀντικαθολικά, δι' αὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ ἀντικυβερνητικὰ στοιχεῖα, ὁ δὲ σέρβος Πατριάρχης ἠτέλησε δι' ἀφορισμοῦ τὰ μέλη τοῦ σερβικοῦ κοινοβουλίου ἐν ᾗ περιπτώσει ἤθελον ψηφίσαι τὸ κογκροδίου, τὸ κείμενον καὶ τὴν ἐπίκρισιν τοῦ ὁποίου ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ πατριαρχικῷ ὄργανῳ, ὅπερ ὅμως διὰ τοῦτο καὶ κατασχέθη.

—Ἡ Α. Α. ὁ Πάπας ὑποδεχόμενος πρὸς τίνος γερμανοῦς προσκνητὰς ἐξέφρασε τὴν θλίψιν του διὰ τὸν ἐν Γερμανίᾳ διωγμὸν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰ δεινὰ τῶν καθολικῶν πιστῶν. «Ἡ θέσις τῆς ἐν Γερμανίᾳ Ἐκκλησίας—εἶπε σὺν ἄλλοις—εἶνε τόσον σοβαρὰ, τόσον θλιβερά καὶ τόσον ἀπειλημική, ὥστε νὰ προκαλῆ δάκρυα. Οὐχ ἦντιον ἀποτελεῖ δι' ἡμᾶς μεγάλην παραουσίαν τὸ ὅτι δυνάμεθα νὰ κλιώμεθα μετὰ τῶν πρὸς ἡμᾶς ἐλθόντων προσφιλῶν τούτων προσκνητῶν καὶ νὰ παρηγορῶμεν αὐτοὺς: ὡς ὁ πατήρ παραμυθεῖ τὰ δοκιμαζόμενα τέκνα. Ἐπρόβλεψεν καὶ θὰ ἐξακολουθῶμεν πράτταντες πᾶν τὸ δυνατόν πρὸς ἀνακούφισιν τῆς μεγάλης τῶν δοκιμασίας...» Ὁ Πάπας ὠμίλησε πρὸς τοὺς ἐπισκέπτας γερμανιστῶν.

—Κατ' εἰδήσεις ἐκ Γερμανίας, ἡ πολιτικὴ ἀστυνομία ἀνέστειλε τὴν ἐκδοσιν ὑπὲρ διακοσίων καθολικῶν ἐβδομαδιαίων περιοδικῶν, ἐκλεισε δὲ καὶ τὸν ἐν Ἐσσαν καθολικὸν ἐκδοτικὸν οἶκον, τούτου δ' ἕνεκα ἐπὶ μᾶλλον ὠξύνθησαν αἱ μεταξὺ Γερμανίας καὶ Βιτικανοῦ σχέσεις: ὁ παρὰ τῷ Βιτικανῷ γερμανὸς πρεσβυτεὺς καὶ ὁ παρὰ τῇ γερμανικῇ κυβερνήσει παπικὸς νούντισιος κατέλιπον τὰς θέσεις των.

—Ἐν τῷ ἐκθέσει τῶν Παρισίων ἀνηγέρθη ἴδιον περίπτερον ὑπὸ τοῦ Βιτικανοῦ ἐμφαίνον τὴν ἱεροποστολικὴν δρασιν τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ὡς καὶ τὴν κοινωνικὴν αὐτῆς μέριμναν καθ' ὅλας αὐτῆς τὰς δρασεις καὶ τὰς ἐποχάς, ἵνα ἡ Ἐκκλησία ἐμφανισθῇ ὡς: «τὸ κέντρον τῆς ὀλης ζωῆς, χαρᾶς καὶ ἀγάπης». Τὸ περίπτερον ἀποτελεῖ σύνθεσιν διαφόρων παρεκκλησιῶν, ἀντιπροσωπεύοντων ὅσον δάκρυ κράτη, ὧν ἕκαστον ἴδρυσεν τὸ ἴδιον του παρεκκλησίον εἰς: τμήν του ἐθνικοῦ του ἁγίου, τὸ δ' ἐξ αὐτῶν κεντρικὸν ἀποτελεῖ μίγμα βυζαντινοῦ καὶ νεωτέρου ἀρχιτεκτονικοῦ ρυθμοῦ. Το ἐν τῷ μέτῳ πάντων ὑψηλότερον ἄλτάριον εἶνε ὄργανον τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως. Το κοινωνικὸν ἔργον τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας δεικνύουσι τὰ ὀμοιώματα τῶν διωφόρων φιλανθρωπικῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν αὐτῆς καθιδρυμάτων, πρῶτην δὲ ταύτην φορᾶν ἐν τῇ ἴστορίᾳ τῶν ἐκθέσεων τὸ περίπτερον τοῦ Βιτικανοῦ φέρει τὴν παπικὴν σημαίαν.

—Τὸ ζήτημα τοῦ μεταξὺ τῆς Νοτιοσλαβίας καὶ τοῦ Βιτικανοῦ κογκροδίου ἐξακολουθεῖ νὰ ἀποτελῇ τὸ ὑποκείμενον τῆς μεταξὺ τῶν ὀρθοδόξων καὶ τῶν καθολικῶν τοῦ κράτους ἐριδίας.

—Ὁ πρωθυεράρχης τῆς ἐν Πολωνίᾳ καθολικῆς Ἐκκλησίας κardinάλιος Hiond ἐπισκεψθεῖς τὴν Α. Α. τὸν Πάπαν Ρώμης ἀνεκοίνωσεν αὐτῷ σχέδιον συγκλήσεως διεθνούς συνεδρίου ἐν τῇ ἀρχιεπισκοπῇ του πρὸς συζήτησιν περὶ τοῦ τοῦτο καὶ τῶν μέσων τῆς καταπολεμητικῆς τῶν ὀλογῶν ἐν Εὐρώπῃ αὐξανομένων ἀνιθέων δυνάμεων. Ἡ ἢ οἱ κardinάλιοι τῆς Βιέννης, τῶν Παρισίων, τῆς Malines, τῆς Πράγας καὶ τῆς Βιευαπέττης ἐδήλωσαν συμμετοχὴν, τὸ αὐτὸ δ' ἐπραξάν καὶ διάφοροι ἕκασταχοῦ καθολικαὶ ὀργανώσεις.

—Ἀποστολικὸς ἀπεσταλμένος ἐκπρόσωπος τῆς ἁγίας Ἐδρας ἐν τῇ αἰθιοπικῇ πρωτεύουσῃ διορίσθη ὁ Σεβ. Castellani κατ' ἀπόφασιν κοινὴν τῶν ὀργανώσεων τῆς Προπαγάνδας, τῶν Ἐκτάκτων Ὑποθέσεων καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Πάπα.

—Κατ' εἰδήσεις ἐξ Ἰσπανίας, ἡ Ἐθνικὴ Ἰσπανία μεγάλη καταβάλλει προσπάθειαν πρὸς ἀνοικοδόμησιν τῶν καταστραφεισῶν ἐν τοῖς χωρίοις καὶ ἢ ἢ ἀνακτηθεισῶν ἀπὸ τῶν ἐρυθρῶν Ἰσπανῶν ἐκκλησιῶν. Ἀυταί πανταχοῦ εὐρέθησαν κεναί, τῶν ἐρυθρῶν καταστρεφάντων πάσας τὰς εἰκόνας καὶ ἀποκομισάντων τὰ σκευή.

ΑΓΓΛΙΚΑΝΙΣΜΟΣ

Περὶ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος Φεβρουαρίου ἢ ἐν Ἰαπωνίᾳ «Ἁγία Καθολικὴ Ἐκκλησία» («Nippon Seikokwai») ἐώρτασε πανδήμως τὴν πενηντοεταετηρίδα τῆς λειτουργίας.